

טבעות הגיעו עד למעלה מה' טפחים לעיל מהכרכב, כי מסתמא היו הטבעות ארוכים ועבים והכדים בודאי עוביין אמה ורחבים לישא משאות גדולות כאילו על כתף. וא"כ לא היה המזבח עולה עשרה טפחים למ"ד אמות הכלים תמשה טפחים, ולהזהר מזה מייתי ש"ס הך גמירי, ומזה מוכח שהיו הטבעות כלן בתוך ב' אמות של רשת ולא למעלה ממנו כלל.

ותלמוד א' אמר דאי לאו דגמירי הוי סד"א שלא נשאו הכד על הכתף, אלא הכניסו הכד בחבל ארוך והחבל נשאו על הכתף כדרך הכתפים שבזמנינו, והיה המזבח נגור לארץ לכן מייתי גמירי. וגם זה נכון.

[מקום הטבעות בארון]

והנה רש"י בתומש (שמות כה, יב) ס"ל טבעות הארון היו בעליונו סמוך לכפורת, ורמב"ן ס"ל שהיו בתחתיתו והארון כלו נישאו למעלה, וצ"ע שהוא מתנגד לגמירי. וגם לרש"י צ"ע שהרי היו הכרובים למעלה וה"ל משא כבידא למעלה מכתפיהם. ועוד מה צורך לאתויי גמירי, שהרי עכ"פ הכי הוה שהרי גובה הארון עשרה טפחים והיו הטבעות סמוך לכפורת, והלוי קומתו כשאר כל אדם, הרי מוכח שהיה למעלה מעשרה טפחים. וצ"ל נמי כנ"ל וק"ל.

יום ב' כ' אדר ק"פ לפ"ק. משה"ק סופר מפד"מ

תשובה עא

[תיקון צפורן של מוהל בשבת]

שלומים רבים כטל ורביבים לה"ה הרב המאה"ג המופלג נ"י ע"ה כש"ת מה"ו אברהם נ"י אויערבאך אב"ד דק"ק בונא והגליל יע"א. יקרת מכתבו הגיעני וכו', ספר יד דוד מחמיזי הג' זצ"ל ישנו בידני חלק א' ממנו וכו', והלום ראיתי מ"ש והאריך מעלתו שם פ"י דמס' שבת (צד, ב) אודות תיקון ציפורן של מוהל בשבת. לפע"ד יפה כ' חמיו ז"ל דאסור מן התורה, אלא שכ' דתלי' אי תיקון גמור הוא דאורייתא או לא. ולפע"ד הוא בונה כלי גמור ותושני מחטאת מכה בפטיש, דאפילו אי אין בנין בכלים, מ"מ חייב משום מכה בפטיש כפירש"י בשבת ע"ד ע"ב גבי חלתא חייב אחד עשר יע"ש. וה"נ מה לי עושה כלי ויתר וסכין מברזל, או עושהו מציפרנו. ואין זה תיקון בעלמא אלא עושה כלי גמור.

ויעיין פרש"י בכתובות ו' ע"ב גבי מפיס מורסא אם לעשות לה פתחא חייב משום בינה ואשכחן בנין בבעלי חיים דכתיב ויבן את הצלע עכ"ל. וקשה הא כולי' שמעתא מיירי מבעלית מצוה, אי לפתחא מתכוון, ואמאי לא פרש"י כן דשייך בנין בבעלי חיים מקרא ויבן. אלא ע"כ משום דלא הוה צריך להכי כיון דהבועל בעילה ראשונה עושה אותה כלי, אי לפתחא צריך פשיטא שחייב משום מכה בפטיש, דמה לי גומר כלי עץ או בעלי חיים. משא"כ הכא במפיס מורסא לא ס"ל לרש"י דהוה גמר מלאכה (דלא כהרמב"ם [הל' שבת פ"י הי"ז] דס"ל דחייב ג"כ משום מכה בפטיש), והוצרך לומר דהוה בונה כעושה פתח כלול של תרנגולים, והואיל ולדעת רש"י לא שייך בנין אלא בקרקע הוצרך להביא ראייה דבעלי חיים שייך בונה. מ"מ מוכח מזה

ה. רבינו כיוון כוה לחירוצו של רבינו יהואל שם. ועי' רש"י זכחים סב, א.
ו. רבינו בחי' לשבת שם מיישב פי' הרמב"ן. וראה פי' המור עה"ת שם ומנ"ח מצוה צה. ועי' פנים יפות פרשת תרומה שם, ובהקדמתו למנ"ח (כת"י) שם.

תשובה עא

א. ביד דוד שבת מהרורה בתרא מכת"י (מכון ירושלים) הוסיף חיד דוד דברים בזה וז"ל: הנוטל צפרניו זו בזה. עיין בר"ן [על הר"ף, ר"ה אבל לחבירן] שכתב בשם ר"ח דהלכה כר"א, ור"א כרבנן וכתב להחמיר, כיון דאיסורא דאורייתא עדיף מפי להחמיר. וכבר חמרו עליו, כיון דגם לרבנן אסור משום שבות, מאי ג"מ (וענין) [ועיין] בספרי הנדפס מ"ש חתני הרבני גר"ו ליישב דבריו. ואפשר לומר, דלכאורא קשה מה שכתב ר"ח, מדמפרשי רבנן טעמא דר"א הלא ליכא רבנן, אלא ר"א אמורא הוא שמפרש דבריו, והוה ליה למימר מדמפרש ר"א טעמא דר"א, ולכן נראה שסובר דר"ש בן אלעזר בסמוך, דבלא פירשו רובן ביד פמור אבל אסור, כר"א אחיא, (בשלמא) [וממילא] לרבנן כיון דכיד איסורא דרבנן הוא, אפילו בלא פירשו רובן מותר, ורבי יוחנן מפרש טעמא דרשב"א ולהכי שפיר [נקט לרשב"א דרבנן, וכולהו] סברי כר"א. ופסם כיון דגוה האימור ררלו דערוויט דיו יאנו לרשב"א

דהעושה אדם כלי כגון הב לפתחא צריך אפילו אי לא חייב משום מכו א"כ ה"נ העושה אצבעו ו הערלה פשיטא דחייב ומכ"ש להסוברים דגם בכל התוס' ר"פ הבונה (ר"ה ה: קמ"ו ע"א לחייב עכ"פ בו

יען ראיתי בנכ"י מהדור למ"ד [ד"ה מעכ הפאראסא"ל, שחושש לשיטת הר"ף דס"ל בשבר דאם יש כגגה טפח או בו טפח חייב חטאת. א"כ בשלשה טפחים סמוך לגג להיות למגן ולצל להנוש אהלים ומיחשב כדפנות ו והעושה בשבת חייב דהשתא הכא רובא דהו בשבת אלא שנפתחים ע' אמירה לנכרי שבות. ואו דרבנן פתיחת הפאראסא לנכרי שבות דשבות ולא ב להם

ואחר העיון הדק היטב א פאראסאל בשבת ל ושומר נפשו ירחק ממנו, א כמו שחשב הגאון זצ"ל אשכחן דכוותה במשכן לז וזה לשון הירושלמי ס"פ כ במשכן שהיו נותנים קרשיני ולא לשעה היה, א"ר יזכ

ב. ר' חי' חת"ס כתובות שם. ועי' ג. ר' בהגרות חת"ס לשו"ע או"ח לב ושור"ת עש"ת יור"ד סי' כו. ו את האדם, ול"ד כמיהל. ועי' רש" כד בארוכה.

א. בח' סוגיות י"ם תרנ"א סי' כו. ב. בח' סוגיות שם נוסף כאן: וז

דהעושה אדם כלי כגון הבועל בעילת מצוה, אי לפתחא צריך אפילו אי לא הוה שייך בנין באדם חייב משום מכה בפטיש.
א"כ ה"נ העושה אצבעו וצפרנו כלי לפרוע עור הערלה פשיטא דחייב משום מכה בפטיש, ומכ"ש להסוברים דגם בכלי שייך בנין והוא דעת התוס' ר"פ הבונה (ר"ה האי), ודעת הר"ן שבת קמ"ו ע"א לחייב עכ"פ בכלי גדול משום בונה

ועיין מג"א רס"י שי"ד, ופשוט דאדם חשיב כלי גדול, א"כ חייב נמי משום בונה כיון שעושהו כלי. ע"כ נ"ל פשוט שחייב חטאת, ולא דמי לנטילת ציפורני הנדה הצריכה לטבילה ודלא כמו שחשב מעלתו, ואם יש לו להשיב בזה יודיעני. ואסיים בברכה פ"ב יום ב' ט"ו כסליו תקע"ה לפ"ק.
משה"ק סופר מפד"מ.

תשובה עב

[מטריה כשבת]

יען ראיתי בנב"י מהדורא בתרא [אר"ח] סי' למ"ד [ד"ה מעכשיו] מ"ש אודות הפאראסאל, שחושש להם מחיוב חטאת, לשיטת הרי"ף דס"ל בשבת קל"ח בטלית כפולה דאם יש בגגה טפח או בג' טפחים סמוך לגגה טפח חייב חטאת. א"כ ה"ה הכא נמי דיש בשלשה טפחים סמוך לגגה טפח ומשפע ויורד להיות למגן ולצל להנושא והוי ליה שיפועי אהלים ומיחשב כדפנות וה"ל אהל עם דפנות והעושה בשבת חייב חטאת. והנה האמת דהשתא הכא רובא דהמונים נושאים אותו בשבת אלא שנפתחים ע"י גוי, אך ומה בכך אמירה לנכרי שבות. ואפילו יהי רק איסור דרבנן פתיחת הפאראסאל, מ"מ ה"ל אמירה לנכרי שבות דשבות ולא במקום מצוה ומי התייר להם*.
ואחר העיון הדק היטב אומר אני, בודאי לישא פאראסאל בשבת לאו משנת חסידים היא ושומר נפשו ירחק ממנו, אבל מ"מ לפע"ד איננו כמו שחשב הגאון זצ"ל, דכל מלאכה דלא אשכחן דכוותה במשכן לא מחייב עליה בשבת. וזה לשון הירושלמי ס"פ כלל גדול, מה בנין היה במשכן שהיו נותנים קרשים על גבי אדנים, ופריך ולא לשעה היה, א"ר יוסי מתוך שהיו נוסעים

וחונים עפ"י הדבור כמי שהיו חונים לעולם. אר"י ב"ר בון מכיון שהבטיחן הקב"ה להכניסן לארץ כמו שהוא לשעה, הדין אמרה בנין לשעה בנין הדין אמרה מן הצד בנין, הדין אמרה אפילו נתון על דבר אחר, הדין אמרה בנין על גבי כלים, ודחי בנין אדנים כקרקע דמיא*. ופסק כן הרמב"ם פ"י משבת (ה"ב) דבנין ע"ג כלים לאו בנין הוא, ומפרש ליה ה"ה דלא דמי למשכן דאדנים כקרקע דמי ומייתי ליה מג"א ס"י שט"ו. והירושלמי הוה מייתי ליה הרשב"א בחידושי שבת פרק (כלל גדול) [הבונה קב, כ סוד"ה האי].
ולמדתי מהירושלמי הוה גי' טעמים שלא יהיה בפראסאל שום נדנדוד איסור מן התורה עכ"פ. חדא, דהוי ליה בנין לשעה, ופי' בנין לשעה שהוא עשוי מתחלה לבנותו ולסותרו לשעתו, ולחזור ולבנותו ולסותרו כל שעה כמו שהיה המשכן עשוי. ופליגי אמוראי למ"ד מתוך שהיו חונים עפ"י הדבור הוי ליה כבנין עולם א"כ הדרינן לכללן דבנין לשעה לאו בנין הוא, וכיון דאשכחן סתמא דתלמודא דידן בפי' במה מדליקין ל"א ע"ב גבי מפני שהוא עושה פחם דאמר גבי סותר על מנת לבנות במקומו, דכיון דכתיב על פי ה' יחנו כמקומו דמי ולא דחי ליה, ש"מ הכי קיי"ל, וכך משמע בתוס' צ"ד ע"א

ב. ר' ח' חת"ם כתובות שם. ועי' ח' הר"מ קוים שבת צב, ב שנופל צפורן כשבת חייב משום שהוא מתקן האדם, ולא רק במהל. ג. ר' בתנחות חת"ם לשו"ע א"ח סי' רנ שככה"ג יש לחייבו גם משום ממחק שמיפה ומחליק המקום. ועי' מנ"ח מוסף השבת אות לב ושו"ת עמ"ח יור"ד סי' כו. ובה"י מהר"ם קאויס שבת ס"פ המצניע כתב לחייב נופל שערו או צפרניו משום שבוה הוא מתקן את האדם, ול"ד במהל. ועי' רש"י עירובין קג, ב ד"ה ה"ג, רמב"ם הל' שבת פ"ט ה"ז וה"י רמב"ן שבת קו, א, ור' דב"א ח"א סי' כד בארובה.

תשובה עב

א. בה"י סוגיות י"ם תרנ"א סי' כג נמצאת תשובה זו עם הוספות וראה להלן. א*. עי' מנחת עני ח"ב סי' קננ.
ב. בה"י סוגיות שם נוסף כאן; ונראה דמ"ד בנין המטמלל אסור ס"ל כיון דכתיב על פי ה' ימעו א"כ כל חנייתם במלטול הוה

L

בעות
מבין
עלה,
צ"ע
בידא
מירי,
שרה
מתו
שרה

י"מ

יסא
גינה
צלע
לית
כן
כ"כ
ילה
ר"ן
מר
היס
ילא
ג"כ
ינה
יעח
י"א
הזה

ט"ם

על
ג"ה
ג"ה
ג"ה
ג"ה
ג"ה

76

קמא א [ב דברי משא
הנזק הנהנת אשתיי פרק
אלו דברים:]
[ב] עין אליה רנה ס"ק ה'
שכתב ואזי תמה שעיימי
במשפ"ץ שס ולא מלמא
כדנערי והכ"פ משפ"ץ סימן
רפ"ד שכתב בשנה דוקא לא
הכשר שחמה האמורן' כי
אלא יגבר לא הציפורן
כמשפ"ד הטיע, ע"כ:
[ג] עין חספסות מולין קו,
ב ד"ה וכל:
[ד] כ"ה לעון הרשע"א
תנודת הבת שס. אך תבוב
הדפוסים ומנהלות קלאה
ע"ל ואלין הנרכש
מממעות:
[ה] חוקן ממחזרות פלא
קמיה:

רוכ היה רוכו ואין מקפיד ומוזק, אע"פ דנעטלה כל אלו מדרננן, כל
התקון נענן נעטלה ידים ענין של מורה תקנון יע"ש: ד אין. עין מ"א.
וענין מה שכתבנו נט"ו אוח ב' מזה, יע"ש: ד הדיב"ט. עין מ"א.
דנעטלה דעמו אלל רוב בני אלס. וענין ב"י דאפשר לקולא נמי, אלס אמריס
אין מקפידין והוא מקפיד, יע"ש. ומה שכתב לגבר בשנה, עין אליה רנה
אוח ה', יע"ש. עין מ"א [אוח] ו' אליה מזה: ו מקפיד הוא. עין
מ"א. נעטלה ידים קפידו לקולא אף בפלוגתא דרבותא, ומה ז"ע, וענין
ב"י: ז היה. עין מ"א: ונמסר ז"ה ב' (טעות סופר פרק א', ו"ל פרק
אחד עשר, יע"ש) ובר"מ פרק ג' הלכה ז' דמקוואות דלחד לא קפיד אלל
אחרמי אע"פ דרגיל בהן מקפיד, והוא הדין בכל הדברים ההוללין אי אירע
שנים בחד ורגיל בהן היינו הך אצט"ל. ויש לראות מיעוט המקפיד דרננן
הוא והיה לן למייל לקולא אף נעטלה, ופי מילתא אוקמיה אחוקה, הא
זוכלא, דנפיקא דלינא לא שייך אוקמיה אחוקה כמו שכתבנו בפרי"ד
ובספר שושנת העמקים. ועוד אפילו נפסק דגוף המעשה קיימא לן ספק
עין מ"א. דלס מנטער אשפר אשפר חוץ, עין אליה רנה
בט"ו [אוח ט:] יא בשעת שנושה מלאכה. עין מ"א. וכן כתב הט"ו אוח ד' בזה:

שערי תשובה

שאם יסיר המפה אסור לאכול, ע"ש: (ר). אפי' שדרכו להקפיד. ואם במקום
זה אנשי המקום מקפידין ובמקום אחר אין מקפידין, כתב בדברי יוסף [ואז
א] שאם רובא דעלמא מקפידין בטל מקום זה לגבי רובא דעלמא, כמו שכתב
בפרי חדש יו"ד סימן ק"א [אוח ג:] (ז) הדיב"ט. עין באר היטב. מה שכתב
אם הוא טבח כו' עין שכבות יעקב חלק א' סימן ס"ט שחמה על זה, וכתב
שהמג"א נמשך אחר הרא"ש [מולין פ"ה סוף טו] וברא"ש יש טעות סופר מה
אף על פי שהוא אינו מקפיד. בשנה אסור לגרר הטיע שחמה האמורן נאפרניו,
(ו) הוא. אע"פ שהרוב אין מקפידים. ובספר פני יצחק מיקל, מ"א [ס"ק ו]:
(ז) הדיב"ט. ופי שכותב מיר אין הדין מוזק, ל"ח [דברי חמומות מולין פ"ה אוח טו],
נעטלה ידים, [מ"א ס"ק ו]. מזהל שחמישית דס המילה פדיו אינו חוץ, הלכות קטנות חלק א' סימן כ' וענין יד אהרן [הגני"ן]: (ד*) גל"ד. ואם מצטער
אינו חוצץ, [מ"א ס"ק ט:] (ח) רפ"ו. וכש"ל כתב דאין להמיר כלל נעטלה ידים נאפרניו, אלא על אש או חוץ, מ"א [ס"ק יא], ט"ו [ס"ק ד], וכן כתב
בספר הגן המלך סימן (קכ"ז) [קנ"ג]. ועין בספר מעיל שמואל סימן י"ח:
(ט) זרוע. מיוז, מיכ"פ אחר השלמת היד מוקרי קנה על זרוע, [ט"ו ס"ק ה]:

מהצית השקף

קמא (ס"ק ד) אין לחוש בו. דבר על היד דטמא. אפילו דבר שהוא רפוי
ואינו חוצץ מכל מקום טמא דמיס שנים הבאים לטהר מים הראשונים
כמו שכתוב שם סעיף ב', אין מטהרים כי אם המים שעל היד ולא המים
שעל דבר אחר ושאר המים שעל אותו דבר בטומאתו. וא"כ הוא הדין
הכא ניהו דאינו מקפיד ואינו חוצץ מכל מקום אין המים מטהרים את
המים שעל גבי דבר הרבוק ליד: בט"ל אצני יד. והוי כיד והמים שנים
מטהרים אותו: כגומ"ל מרביעית. דאין בהם טומאה ואין צריך טהרה כמו
שכתוב שם סעיף ט': (ס"ק ה) הדיב"ט בו, וכמו שכתוב ביו"ד סימן קצ"ה.
סעיף י"ח, כתב הרב ב"י צואה שחמה הציפורן שלא כנגד הבשר חוצץ
כ"ה ובצק כ"ה אפילו כנגד הבשר חוצץ כ"ה ולפי שאין יכולת לכוון מה
נקרא נגד הבשר או שלא כנגדו. נהגו הנשים ליטול ציפורניהם כ"ה, עכ"ל.
והאי טעמא שכתב לפי שאין יכולת לכוון מה נקרא [כו"ה], על כרחך לא
מחשב בצק היה דאם בבצק אפילו נגד הבשר חוצץ, ובלאו האי טעמא
היו צריכים לנקר הכל או ליטול ציפורניהם, אלא על כרחך דבצק לא
שכיח שימצא חמת הציפורן, ומשום הכי לא היו נוהגים ליטול הציפורנים
אלא מחשב צואה, וא"כ לפי מה שכתב רמ"א פה דהוי כמיעוט שאינו
מקפיד א"כ למה נהגו ליטול הציפורנים אלא על כרחך שלא כנגד הבשר
אפילו צואה מקפידים וחוצץ ואחי שפיר. (דליכא למימר דוקא כטיט ובצק
מקפידים שלא כנגד הבשר אבל לא כצואה) ומשום בצק כתב הרב ב"י
לפי שאין יכולת לכוון בו, זה אינו, דהא הרב ב"י שם לא הזכיר כלל מזה
שאין מקפידים בו, ולחלק בין נטילה לטבילה היה נראה למ"א דוחק,
וע"ש בש"ך [ס"ק כג:] בשבת בו' עין סימן ש"ב סעיף ז. ר"ל דוודאי אין
האיסור משום טחון, דרוקא ביבש יש אומרים שם כסימן ש"ב דאסור
משום טעון אבל לא בלח, וטיט שחמה הציפורן סתמא לח הוא, אלא
דאיסורו משום ממוק, דממחוק הציפורן כשגורר הטיט מתחתיו והוא דומיא
דמה שכתוב שם סעיף ח' אין מגרירין בסכין או בציפורן מנעל מפני שקולף
העור והוי ממוק: (ס"ק ו) מקפיד הוא כ"ה, ובספר פני יצחק כ"ה דמאחר
דהרב ב"י סתפקו הרשב"א מק"א אוליין קלא"א, כצ"ל. ור"ל דהרב ב"י
נתספק פה כסימן זה ור"ה [כתב] וגם ביו"ד סימן קצ"ה. וביו"ד בחבורו
הארון' ריש סימן קצ"ח ור"ה ומ"ש דאילו כתב הרב ב"י דמשמע מדברי
הרשב"א [ותחת הכת הקצר בית ז שער ז לא, בן להקל דגם לקולא אמרין דבטלה
דעתו, אף שכתב שם הרב ב"י שמדברי הרמב"ם (מקואות ב טו) משמע
קצת לאיסור הרל המה רינו משום גורר לידו חצ"ה דהרשב"א]

הגהות הסמ"ע
קמא סעיף א אין לחוש.
פירוש מבצק אפילו אבצק
[שחמה הציפורן] ואצואה
שלא כנגד הבשר חוצץ
קאין נמי:

עוד מה שכתבנו... קבא... שבת... וכו'...

כל המוקין נהרגין בשבת... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא לרב... קבא... שבת... וכו'...

של בית אבקי... קבא... שבת... וכו'...

הנה המוקין... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא... קבא... שבת... וכו'...

של בית אבקי... קבא... שבת... וכו'...

רבינו רבנא... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא... קבא... שבת... וכו'...

של בית אבקי... קבא... שבת... וכו'...

הנה המוקין... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא... קבא... שבת... וכו'...

של בית אבקי... קבא... שבת... וכו'...

הנה המוקין... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא... קבא... שבת... וכו'...

איתו ליה פרייתא... קבא... שבת... וכו'...

של בית אבקי... קבא... שבת... וכו'...

[7] : מרדכי פרק (ב') (7) י"ט ז' וי' רמז מלאח
שם אבי העזרי (הא"י)
וי' משהו ושן ראה
ועשה כן הר"מ ומני
כי יואל מפרי' שכלי
הלקט סימן טו:
: בינה ל"א (ש"ס) ל"ב
[8]:
(*) פירוש לסמור ענוה
גדילמו:
ו, (מרדכי פסוק מניח
גמ: רמז מלא גמס ה"ר
ענינו טן ומרומה השן
סימן ס"ה):
שנת קמ"ו (ש"ס)
כמשנה:
ו, ע"ס (ש"ס) כרז
חסר, הרי"ף (ש"ס טו)
הרא"ש (ש"ס פרק כג סימן
ט):
: כ"י עמוד סג ד"ה
ומשמע:
: כ"י (ש"ס) מדברי רש"י
שם קל"ג, כ"ד"ה ומנה צנחא)
פירוש סמימות השם
קמן (ונדמה טעור עמוד
סג: שפ"ד):

יד מותר להפקיע ולחתוך. ¹¹ דפסיקת תלוש אינו אסור אלא [אס] ⁽¹¹⁾ ממקו (אלף) ⁽¹²⁾ למדה או לעשות כלי, והימור גמור הוא לחמוך המלוש חוץ מדבר שיש בו כלי בחמיכותו, אבל מקלקל בפסיקת תלוש מותר לגמרי (שבלי לקט סימן פו). ואפילו ⁽¹³⁾ למאן דאמר נביה כג, א] יש צנין בכלים שרי, שהרי אינו כלי, שאינו קשור ⁽¹⁴⁾ לחצר שצריס זה צוה. ולא דמי להיכא ששקור הכסוי בכלי (מרדכי פרק (ב') [7] ד' דבילה רמז מלאח). ומשמע מזה דהני חציות קטנות של מרקחת אסור ⁽¹⁵⁾ להסיר המסוקים, שהרי עשויים לחצר שצריס זה צוה, ועיין סעיף א'. וכתב עולה שנת ⁽¹⁶⁾ ס"ק [7] ששם נכסת הגדולה מהדורא חתרא [בשי"ת, הגב"י אות ב] דיש להחיר על ידי ערו"ס, ובקישור חבלים אפילו על ידי ישראל מותר, עכ"ל. וכתב עוד שם המרדכי שהמבקע עשוי לחמיכות גדולות לא היו מלאכה אלא עובדא דמול, והמבקע לחמיכות קטנות היו עומן, וכן משמע בחוספות ור"ן ¹⁷, עיין סימן

מק"א [סעיף א]. בתוספתא [שנת] פרק (ט') [17] [הלה ט; בינה פ"ג הלה ט"ן קורע אדם את העור מעל פי חצית של יין ושל מוריים ובלבד שלא יחכוני לעשות זינוקי, ואין פותחין לפסין סתומות, ורצן שמעון בן גמליאל מחיר. ועיין פרק ד' דבילה [ג], א]: בו היין יוצא בו. דמיחזי כמתקן ⁽¹⁸⁾ עמוד סג ד"ה ומשמע). ונראה דוקא צדצר שאין דרך לסתום, אבל מותר לסתום בעץ כמו שהוא דרך לסתום צו (צדק הצית סוף עמוד סג). ועיין צ"ח [שם ד"ה אסור] ובמגיד משנה [שנת כג, א] [א] דקצירא להו דאפילו אין היין יוצא אסור לסתום הנקב כשם שאסור לפתחו, וכן כתב הרמב"ם [שם הלה ג]. אבל בשעוה לא מיקרי סתימה, כיון שאין נמוח חוץ הנקב, ולהכי קאמר טעמא משום מירוח:

יא ⁽¹⁹⁾ יד ול] מותר להפקיע ולחתוך קשרי השפוד שקושרים במלה או בעוף הצלויים:
יב ⁽²⁰⁾ הותמות שבקרקע בגון דלת של בור שקשור בו חבל יכול להתירו דלאו קשר של קיימא הוא שהרי עומד להתיר **יג** אבל לא ⁽²¹⁾ מפקיע וחותר משום סתירה ⁽²²⁾ ודוקא כשעשוי לקיים ⁽²³⁾ על מנת שלא להסירו בשבת אבל אם אינו עשוי לקיום ⁽²⁴⁾ כלל מותר ומשמע זה מותר להסיר ⁽²⁵⁾ בשבת דף שמשמיין אותו לפני התגור ושורקים אותו במיץ שאינו עשוי לקיום:
[הנהגה] ועיין לעיל סימן רנ"ט י':

(ט) אבל לא מפקיע. פירוש, מחיר קליעמו: (י) הואיל ואין היין יוצא בו. כן כתב לשיטתו של הגב"י [עמוד סג ד"ה ומשמע] שהקשה דמדאסרו [שנת קמ], בן דוקא בשעוה ודבר הממרח, משמע שאר סתימות שרי, ואחר כך כתב [טעור עמוד סג] אפילו צד של שום אסור אלא אם כן ⁽²⁶⁾ דרך הערמה (לצורך הערמה) [לצורך מרבנן], ומירך דסיפא מיירי ביש בו יין, דמיחזי כמתקן. ואינו מיושב ל, דודאי אפילו צדו בו יין מיחזי כמתקן במה שהוא סתום הנקב, ⁽²⁷⁾ ולא לריך הוכחה לזה. ומו קשה לי במה שהמיר [שנת קלט], בן דוקא לצורך מרבנן, ולא לשאר אדם, מה חילוק יש צוה, דודאי כל אדם סתום ואומר שהוא עושה כדי להצניעו מה אסור יש צדצר, בשלמא במה שכתוב עוד בגמרא [שם] ⁽²⁸⁾ לענין העברה לשמור פירומיו ואומר שהוא עושה כדי לנייס שם יש חילוק, דהא פירש רש"י ⁽²⁹⁾ ד"ה הערמה צדצרן ה"א] וו"ל, לא אמו למיעבד לכחמלה להדיא בלא הערמה לעבור שם בפני הכל,

ע"ש, מצוחר כוונתו להצורבא מרבנן שעושה כן הוא עושה בלגיעות שלא בפני רבים, והוא מגלה להם שעושה כן מפני שרצה לישן שם, מה שאין כן בחדש אחר שעובר בפני הכל, אבל בחצית יין שבציתו אין שייך זה. ונראה לי שהעיקר כמו שכתב הרב המגיד [שנת כג, א] על דברי הרמב"ם שיש חילוק בין סתימה ⁽³⁰⁾ שמכניס חוץ הנקב ובין אס מניח על גבו מצחוץ. ואלולי דברי הרמב"ם הייתי מפרש ⁽³¹⁾ דברי הטור דאסר חלה בשעוה או שמן, דאס מיירי במדבק בחוץ ואין יין בחצית, ⁽³²⁾ דדרך הוא לתקן אותו צוה שממרח מצחוץ ושופך את"כ יין לחוכו, וזה אסור גמור מן המורה, דהוה חולדה דממרת. אבל ביש בו יין ויואל דרך הנקב אי אפשר לתקן אלא שיכניס איזה דבר לחוץ הנקב, וצוה יש אסור דרצנן ממחת גזירה שמה ימרח אחר כך במחוץ בשעוה, כמו שמצניעו שגורו [שנת קמ], בן צממן משום שעוה, והמירו צוה לצורבא מרבנן דלא חיישינן שמא יעבור וימרח בשעוה, אבל הרמב"ם כתב דיש אסור מחמת צנין, שהרי כתב [שם הלה ג] כשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב כו', משמע דלא משום גזירה ⁽³³⁾ אסור בסתימה שלא בחוץ הנקב, ועל כרחיך יש לנו לומר דשני אסורים יש כאן לא ראי זה כראי זה, דבשעוה שממרת בחוץ על גב הנקב יש אסור משום ממרח ולא משום בונה, ובסתימה שצמח הנקב יש אסור משום בונה ולא ממרת. על כן עשה הרמב"ם והטור מזה שמי חלוקות, דהיינו חלוקה ראשונה בסתימה על גבי הנקב שאסור משום ממרת, ולא זכר שם יש בו יין, רק כלי ריקס הוא מתקן צנך, וצוה לא מהני הערמה כי יש כאן משא אסור מן המורה. ובחלוקה שניה הוא סתימה חוץ הנקב, וזכר שם יש [בין] יין, כי אז לריך לתקן, ושם האיסור משום צונה, ואז מהני הערמה לצורבא מרבנן כיון שאין כאן צנין גמור מן המורה. ומו"ח ז"ל ⁽³⁴⁾ עמוד סג ד"ה אסור] היפך הדברים לומר דדוקא משום הפסד יין התירו בערמה. ואין משמע כן באש"ר ⁽³⁵⁾ [שם פ"כ סימן ה] ורמזים [קישור פסקי הרא"ש שם אות ה], דלא זכר כלל יין בזהאי הערמה, אלא עיקר ההיתר כמפורס צממרח משום דהוי דרצנן, וכאשר כתבנו כן הוא נכון כשיעמא דשמיא:

יג ⁽³⁶⁾ ע"ש, מצוחר כוונתו להצורבא מרבנן שעושה כן הוא עושה בלגיעות שלא בפני רבים, והוא מגלה להם שעושה כן מפני שרצה לישן שם, מה שאין כן בחדש אחר שעובר בפני הכל, אבל בחצית יין שבציתו אין שייך זה. ונראה לי שהעיקר כמו שכתב הרב המגיד [שנת כג, א] על דברי הרמב"ם שיש חילוק בין סתימה ⁽³⁷⁾ שמכניס חוץ הנקב ובין אס מניח על גבו מצחוץ. ואלולי דברי הרמב"ם הייתי מפרש ⁽³⁸⁾ דברי הטור דאסר חלה בשעוה או שמן, דאס מיירי במדבק בחוץ ואין יין בחצית, ⁽³⁹⁾ דדרך הוא לתקן אותו צוה שממרח מצחוץ ושופך את"כ יין לחוכו, וזה אסור גמור מן המורה, דהוה חולדה דממרת. אבל ביש בו יין ויואל דרך הנקב אי אפשר לתקן אלא שיכניס איזה דבר לחוץ הנקב, וצוה יש אסור דרצנן ממחת גזירה שמה ימרח אחר כך במחוץ בשעוה, כמו שמצניעו שגורו [שנת קמ], בן צממן משום שעוה, והמירו צוה לצורבא מרבנן דלא חיישינן שמא יעבור וימרח בשעוה, אבל הרמב"ם כתב דיש אסור מחמת צנין, שהרי כתב [שם הלה ג] כשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב כו', משמע דלא משום גזירה ⁽⁴⁰⁾ אסור בסתימה שלא בחוץ הנקב, ועל כרחיך יש לנו לומר דשני אסורים יש כאן לא ראי זה כראי זה, דבשעוה שממרת בחוץ על גב הנקב יש אסור משום ממרח ולא משום בונה, ובסתימה שצמח הנקב יש אסור משום בונה ולא ממרת. על כן עשה הרמב"ם והטור מזה שמי חלוקות, דהיינו חלוקה ראשונה בסתימה על גבי הנקב שאסור משום ממרת, ולא זכר שם יש בו יין, רק כלי ריקס הוא מתקן צנך, וצוה לא מהני הערמה כי יש כאן משא אסור מן המורה. ובחלוקה שניה הוא סתימה חוץ הנקב, וזכר שם יש [בין] יין, כי אז לריך לתקן, ושם האיסור משום צונה, ואז מהני הערמה לצורבא מרבנן כיון שאין כאן צנין גמור מן המורה. ומו"ח ז"ל ⁽⁴¹⁾ עמוד סג ד"ה אסור] היפך הדברים לומר דדוקא משום הפסד יין התירו בערמה. ואין משמע כן באש"ר ⁽⁴²⁾ [שם פ"כ סימן ה] ורמזים [קישור פסקי הרא"ש שם אות ה], דלא זכר כלל יין בזהאי הערמה, אלא עיקר ההיתר כמפורס צממרח משום דהוי דרצנן, וכאשר כתבנו כן הוא נכון כשיעמא דשמיא:

ע"ש, מצוחר כוונתו להצורבא מרבנן שעושה כן הוא עושה בלגיעות שלא בפני רבים, והוא מגלה להם שעושה כן מפני שרצה לישן שם, מה שאין כן בחדש אחר שעובר בפני הכל, אבל בחצית יין שבציתו אין שייך זה. ונראה לי שהעיקר כמו שכתב הרב המגיד [שנת כג, א] על דברי הרמב"ם שיש חילוק בין סתימה ⁽⁴³⁾ שמכניס חוץ הנקב ובין אס מניח על גבו מצחוץ. ואלולי דברי הרמב"ם הייתי מפרש ⁽⁴⁴⁾ דברי הטור דאסר חלה בשעוה או שמן, דאס מיירי במדבק בחוץ ואין יין בחצית, ⁽⁴⁵⁾ דדרך הוא לתקן אותו צוה שממרח מצחוץ ושופך את"כ יין לחוכו, וזה אסור גמור מן המורה, דהוה חולדה דממרת. אבל ביש בו יין ויואל דרך הנקב אי אפשר לתקן אלא שיכניס איזה דבר לחוץ הנקב, וצוה יש אסור דרצנן ממחת גזירה שמה ימרח אחר כך במחוץ בשעוה, כמו שמצניעו שגורו [שנת קמ], בן צממן משום שעוה, והמירו צוה לצורבא מרבנן דלא חיישינן שמא יעבור וימרח בשעוה, אבל הרמב"ם כתב דיש אסור מחמת צנין, שהרי כתב [שם הלה ג] כשם שאסור לפתוח כל נקב כך אסור לסתום כל נקב כו', משמע דלא משום גזירה ⁽⁴⁶⁾ אסור בסתימה שלא בחוץ הנקב, ועל כרחיך יש לנו לומר דשני אסורים יש כאן לא ראי זה כראי זה, דבשעוה שממרת בחוץ על גב הנקב יש אסור משום ממרח ולא משום בונה, ובסתימה שצמח הנקב יש אסור משום בונה ולא ממרת. על כן עשה הרמב"ם והטור מזה שמי חלוקות, דהיינו חלוקה ראשונה בסתימה על גבי הנקב שאסור משום ממרת, ולא זכר שם יש בו יין, רק כלי ריקס הוא מתקן צנך, וצוה לא מהני הערמה כי יש כאן משא אסור מן המורה. ובחלוקה שניה הוא סתימה חוץ הנקב, וזכר שם יש [בין] יין, כי אז לריך לתקן, ושם האיסור משום צונה, ואז מהני הערמה לצורבא מרבנן כיון שאין כאן צנין גמור מן המורה. ומו"ח ז"ל ⁽⁴⁷⁾ עמוד סג ד"ה אסור] היפך הדברים לומר דדוקא משום הפסד יין התירו בערמה. ואין משמע כן באש"ר ⁽⁴⁸⁾ [שם פ"כ סימן ה] ורמזים [קישור פסקי הרא"ש שם אות ה], דלא זכר כלל יין בזהאי הערמה, אלא עיקר ההיתר כמפורס צממרח משום דהוי דרצנן, וכאשר כתבנו כן הוא נכון כשיעמא דשמיא:

סוף סעיף י' ושמשמיין אותו לפני התגור. ועיין לעיל סימן רנ"ט [סעיף י]: סוף סעיף יא [אסור]. ולסמוס בעץ כמו שהוא דרך לסתום בכל גוונא מותר, צדק הצית [סוף עמוד סג]:

סוף סעיף י' ושמשמיין אותו לפני התגור. ועיין לעיל סימן רנ"ט [סעיף י]: סוף סעיף יא [אסור]. ולסמוס בעץ כמו שהוא דרך לסתום בכל גוונא מותר, צדק הצית [סוף עמוד סג]:

באר היטב
עוד כדי להדביק בנמורה, דהוי ממרח. ובספר זכרון [וכן] ט פ"א נד, ג ד"ה המוחקן אומר ליגע בשעוה בשנת זכרון טוב שמא יכא למרת, נכנסת הגדולה הנה"ע. [וכתב ראו"ב] שבת בסימן ש"פ דחלב ורשומן דינים כשעוה, הגא"א: (יא) אסור. ולסמוס בעץ מותר, צדק הצית, מ"א [ס"ק טו]:

באר היטב
עוד כדי להדביק בנמורה, דהוי ממרח. ובספר זכרון [וכן] ט פ"א נד, ג ד"ה המוחקן אומר ליגע בשעוה בשנת זכרון טוב שמא יכא למרת, נכנסת הגדולה הנה"ע. [וכתב ראו"ב] שבת בסימן ש"פ דחלב ורשומן דינים כשעוה, הגא"א: (יא) אסור. ולסמוס בעץ מותר, צדק הצית, מ"א [ס"ק טו]:

הגדרות רעק"א
הגדרות רעק"א

הגדרות רעק"א
הגדרות רעק"א

באר הגולה
באר הגולה

הגדרות רעק"א
הגדרות רעק"א

י שם קליטע [מ"ג]
 נענדלע דערנעבן דערנעבן
 ורע הונט שמי:
 כ. תרומת הדשן סימן
 ק"ד:
 שמו א. שבת קכ"ה
 [מ"ג] מימרח דרכי יומת:
 ג. נפירוש רש"י שם [ד"ה]
 ש"ן:
 ג. שם נמוספות [ד"ה]
 הכל נעס ר"ח, והר"ח ש
 [הגן ענין סימן מ] הר"ן
 [שם מ, נ דרכי דשאן]
 ושאר פוסקים ומלדי שם
 רמו ש"ן:

ציונים קרמ"א

- ט ב"י [עמוד עסק ד"ה
 וה"ל]:
- ש"ו ט טור [עמוד
 עסק]:
- ט אור דרען [הלכות שבת
 סימן עה ח"א ו] ובי"י [עמוד
 ש"ע ד"ה ומדריך]:
- ג ב"י [שם ד"ה ומדריך]
 וכלבו [סימן לא כ, נ דרכי
 מש"א ח"א נ דעת המדריך
 ש"ע רמו ש"א]:
- ז מדרכי ריש פרק כ"ה
 [ש"ס]:
- ה דברי עצמו [דרכי מש"א
 ש"ס]:

שמו מדה שכתב העולה שבת

ש"ק ב' אין לר"ך פניס,
 עיין שם במוספות [שנת קס"ה, נ ד"ה
 הכל דלדרכא מוכח דעונדל דדכרי
 נעירובין ק"ה, ה' הוי נגג ולא צממיות:
 א שקבוע ש"ב. כיון שהוא נע ונד
 ברוח מליה, וגם אינו מעכב
 להולכים ועוברים ושנים דרך ש"ס,
 מקרי לא קבוע [נ"י עמוד ש"ע ד"ה
 ומדכי]. אבל אסור לעשות מוספות
 אהל קבוע, כמו שכתב הר"ן [ג
 ש"ע ט, נ ד"ה ומע"ה], עיין מה
 שכתבתי סימן ש"ג סעיף ג' [מ"ק
 ו]: ב וכן פרוכת. זה פשיטא
 דשרי, דכיון [ה'] שיש נלאו הכי דלת
 ללרון, הפרוכת אינו חלוי אלא
 לנעיות, עיין ב"י [שם ד"ה ומדריך].
 וגרסה לי פשוט דמוחר לתלות
 בשבת קדימים המצויים לגוי [ה'] אף
 על פי שקבועים ש"ס, כיון שאין עשויים שם לנחילה:
 [עמוד ש"ע ד"ה ור"ן] דמחילה של

מו תלמיד חכם מותר. נראה לי לאף שהדינה לאין לנו תלמיד חכם, [וכ"מ] [וכמו שכתבתי] [ע] בסוף סימן של"ט [מ"ק יג], מכל
 מקום דבין זה שרי, הואיל והרמב"ם [שם] סבירא ליה להעננה זו מותר לכל אדם. ופשוט בשעה דלם מרח חייב טעמא, או בשמן
 דגורין אטו שעה, אפילו לתלמיד חכם אסור להערים אפילו בהנחה בעלמא. והאי שעה לר"ך לומר דהכינו לתשמיש מאחמול, דלם
 לא כן אסור בלאו הכי משום מוקפה, דלאו כלי הוא:

[הגה] נסממו 'אפילו ליתן בו שום דרך הערמה לומר
 שאינו מכין אלא להצניעו שם [לה] ואם הוא
 מו' תלמיד חכם מותר לו להערים בכך:
 יב [י"א] מכין שהוא תחוב בכותל של עץ מבעור
 יום אסור להוציאו בשבת כיון שהוא דבר מחובר
 אבל אם הוא תחוב בספסל וכן בכל דבר תלוש מותר
 להוציאו: הגה [ה'] ואם דלה ושלפה מנעוד יום אפילו בכותל
 שרי [עיין סוף סעיף א'] [מ"ג]:

סימן שמו

דברים האסורים משום אהל בשבת. וכו' י"ג סעיפים:
 א [ה'] אסור לעשות אהל בשבת ויום טוב [ה'] אפילו הוא ערמי [ה'] ודוקא נג אבל
 מחיצות מותר ואין מחיצה אסורה [ה'] אלא אם כן נעשית לחתיר סוכה
 [ה'] או לחתיר מלמול: הגה [ה'] אהל [ה'] מחילה הנעשית לנעיות בעלמא שרי [ה'] ולכן מותר
 לתלות וילון לפני הפתח [ה'] אף על פי א שקבוע ש"ס [ה'] וכן [ה'] פרוכת לפני חרון הקודש
 ובלבד שלא יעשה אהל נג ע"ה [ה'] וכן מותר לעשות מחילה לפני חממה או הלינה [ה'] או לפני
 הנרות שלא יבנה אומן הרות [ה'] אהל ג אסור לעשות מחילה בפני אור הנר כדי שישמש [ה'] מטמו
 ג אסור לעשות מחיצה בו. ח"ל דרכי מש"א [ח"א ג ד"ה וילון], וכתב ב"י
 [עמוד ש"ע ד"ה ור"ן] דמחילה של [הונת במדרכי ש"ע רמו ש"א] שנעשה [ה'] להפסיק לעשות לרכי חסונה ממילה הממרת ואסור.

דרך לחם למהדריק"ש

ב"י סעיף יב [מותר להוציאו]. ועיין לעיל [ע"ה] על דין א':
 ש"ו סעיף א מותר וכו'. ככל גוונא לכמה זו, מפני חממה או מפני הלנה או בפני הנרות שלא יבנו או לשמש מניעו או בפני הספרים או לעשות לרכי או בן נשים
 לאנשים או וילון שלפני הפתח אפילו מניעו קבוע ש"ס: בסוף [ואין מחיצה אסורה בו]. עיין דין י"ג:

באר היטב

פניס מחיצות [מ"ה] סימן למ"ד שכתב דאפילו לאין לתלות ללרון הקודש
 מותר, ע"ש. ונראה לי פשוט דמותר לתלות בשבת קדימים המצויים לגוי אף
 על פי שקבועים ש"ס, כיון שאין עשויים שם למחילה, מ"א [ש"ס]: [ב] מותר.
 כיון דלא להמיר האיסור, ולאור לשמש בפני אור הנר או ספרים, [מ"ו] ס"ק
 נ. ובהלכות קטנות חלק ב' סימן [ר"ו] [נ] והט"ו סימן תקי"ד ס"ק ב'
 מחירים, ע"ש. ועל כל פנים זהו פשוט שיוכל לבנות הספרים צנגדים שני
 כסויים, לאין זה מקרי מחילה. וכן מותר לו לכפות כלי על הנר, כמו שכתב
 סימן ש"י סעיף ו', ע"ו [כאן ס"ק נ]. וכתב המ"א [מ"ק ג] ונראה לי לדקדק
 מלשון המדרכי שכתב שמהר"ם עשה בכל לילה מחילה עשרה טפחים גובה

ביאור הגר"א

ועיין רש"י ד"ה וילון: [ו] אף על פי. דלא כמו שכתב [רש"י ש"ס] ד"ה
 מותר לנטותו, אלא כמו שכתב רש"י בשבת קל"ח א' ד"ה מותר
 לנטותו. ועיין מ"א [מ"ק א]: [ז] וכן בו ובבבד. עיין סעיף י"ב: [ח] וכן
 מותר. עירובין מ"ד א': [ט] אבל אסור בו. כנזכר לעיל [בשר"ע]. אף על
 גב שבו"ט [ביצה] [כ"א] [כב] א' משמע דמותר, מיידי [כמש"י]
 [כמו שבבאר הולך] [הגה] אה לא כו', וכמו שכתב בסעיף ב', דרכי
 מש"א [אה ג]:

מחצית השקל

דשום על ידי הערמה מותר לכל אדם. וניהו דלא קיימא לן בזה כהרמב"ם,
 מכל מקום יש להקל בתלמיד חכם שבזמנינו: צריך לומר דהכינו לתשמיש
 בו דלאו כלי הוא, ומה שאין עליו תורת כלי אפילו לצורך גופו ומקומו
 אסור, כדלעיל ריש סימן ש"ה, לכן בעינן דוקא שהכינו אחמול. והכנה
 גירדא לא מהני, כי אם כשהכינו לתשמיש מה, וכמו שכתב מ"א לעיל
 סימן ש"ח ס"ק ח"י לענין טלטול נר, ע"ש:

לבושי שרד

יב) תלמיד חכם. נראה לי לאף שהדינה לאין לנו תלמיד חכם, וכן משמע
 בסוף סימן של"ט, מכל מקום דבין זה שרי, הואיל והרמב"ם סבירא ליה
 להעננה זה מותר לכל אדם. ופשוט בשעה דלם מרח חייב טעמא, או בשמן
 דגורין אטו שעה, אפילו לתלמיד חכם אסור להערים אפילו בהנחה בעלמא,
 מ"א [מ"ק ט]. כתב הרמב"ם [ש"ע י] ה' הונת על גבי כליס פטור, דמה
 שנעמו קרשים על גבי אדנים לא הוה בנין נכלים, דלדנים כקרקע הם, [מ"א
 סוף סימן ש"ט]:

שמו (א) פרוכת. זהו פשיטא דשרי, כיון שיש נלאו הכי דלת ללרון,
 הפרוכת אינו חלוי אלא לנעיות, עיין ב"י [מ"א ס"ק נ]. ועיין בהשנות

שמו [לה] ואם הוא. [שבת] ש"ס:

שמו [א] [מ"ק או ודוקא. מהא דעירובין צ"ד א', ועיין רש"י פרק
 קמא דסוכה ט"ז ב' ד"ה מהיכן. ושם עירובין] מ"ד א' וק"ב א'
 ושבת קל"ח א' וילון כו': [ב] אלא אם כן. עירובין מ"ד א': [ג] או.
 שם צ"ד א', וכפירוש תוספות [סוכה שם ר"ה פירוש] דרב עירובין [שם] קפיר
 משום אהל לשיטתו. ושם עירובין פ"ב ב', וסוכה ט"ז ב' לגרסת
 תוספות [ה"ל]: [ד] והנה אב"ל. עירובין צ"ד א': [ה] ולכן. שם ק"ב א',

[מ"ק טו] תלמיד חכם מותר כו'. [וכ"מ] [וכמו שכתבתי] סוף סימן של"ט.
 שכתב מ"א בס"ק י"ג בשם מגיד משנה [ש"ע כ, ג] אסור להערים לישן
 בספינה כו' אפילו לתלמיד חכם, דאין בזמן הזה תלמיד חכם, עכ"ל. ואם
 כן הוא הדין הכא, דהא לכאורה הני שני דינים הגי'ל שהתיר רב אשי
 לצורבא מרבנן שוין: הואיל והרמב"ם כו'. דסבירא ליה הא דאמר רב אשי
 הערמה לצורבא מרבנן מותר לא קאי אלא על דין שני דספינה, אבל האי

תלוש]:

ג. אם צבריתם וכתבתם קמח [נחיש] שם פ"א סימן כט, ודעת הרמב"ם שם י"א, ג'.

ק. עור [עמוד שפא]; רא"ש [ס];

ה. שם ק"א [ע"ג] וכתב ידו שם ב' לוי וספירוס המוספות [ס' נ"ה בל"ז];

ט. שם בגמרא;

ט"ז. ר"ן שם מה, ז ד"ה נחש; רמב"ן שם ק"א, ז ד"ה כר"ץ; רש"י שם ד"ה הא; מגיד משנה שם י"א, ד זבועת הרמב"ם [ס];

פ. שם [שם ק"א, ז; רמב"ם שם כ"א, ט];

כא ז' א' יהרגם. כיון שמצויים הם פרעושים, גורינין שמה יהרוג גם כן פרעושים, ומכל מקום נראה לי דמוחר לזרין צמים, וכן משמע בגמרא [שם י"א, א]. לא יקה אדם הכניס מעורות שועלים וכדומה, משום שהוא מנתק מן האמר (ספר חסידים סימן רס"ח).

זרין לומר דהוי פסיק רישיה, עיין סימן ש"מ סעיף ז' [ס"ק ג] מה שכתבתי: **כב** ואפילו אין רצין. דיש פקוח נפש בהראותן בלבד, ולפיכך שרי אפילו למאן דאמר מלאכה שאינה זריכה לגופה חייב: **כג** ואפילו במתכוין. אפילו להרמז"ם [שם י"א, א] שרי (מגיד משנה שם י"א, ד). ולר"ן טעם לדבר, ונראה לי דוקא צנחש ועקרוב שעל פי הרוז הם ממיתים, ולכן אף במקום שאין ממיתין מותר לדרסן מפני חשש סכנת נפשות, אבל דבר שאין ממית לעולם פשיטא דאסור לדרסו להרמז"ם. ואותן אנשים שהורגים השממית שקורין שפי"ן בלשון אשכנז, נראה לי דאסור גמור הוא, דהא אינה מוקת. ואף דיש לחוש שיפול לתוך המאכל, מכל מקום מלמא דלא שכיח הוא, ויכול לכסות המאכל, וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל, לכן יש למחות צידם: **כד** שע"ג גבי קרקע משום כו'. משמע דעל גבי רכפה שרי לזכרי המחירין כיבוד במרוצף, (ע"י סימן של"ז סעיף ז', וכן הוא בירושלמי [שם פ"ו הלכה ב]). ועל גבי פסל לכולי עלמא שרי. וזרין עיין, דליחמר משום גיזת ע'למו, ויש לומר דממחר לא שייך אלא כשכוונתו שיחמרה דבר על גבי חצירו, אבל הכא רואה שיצטע בקרקע. כתב מהר"ל [נהלך שם עמוד ט"ז] מותר להעמיד רגליו עליו ובלבד שלא ישפסף, וכן כתב הגהות מנהגים [בספר המנהגים לר"א טירול שערות של שבת ח"א ט"ז]:

מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו, דאין מתכוין לזידה, אלא כמתעסק שלא ישכנו, ואין צו אסור טלטול דהוא כקון צרעות הרצים [שם מה, א], עכ"ל. הרי דנקט לשון עמיד שלא ישכנו, שמע מינה שלא נשכו עדיין. ואין לומר דהכי קאמר שלא יוסף וישכנו, דהיא לא לומר שלא ישכנו עוד, ומו דהא מדמה אותו לקון צרעות הרצים, ושם אנו מחירין טלטול אפילו צרעות הרצים כל שלא יזיק עדיין ולאכל שלא יזיק, וכי תימא שאני טלטול שהוא מדרבנן, הא אפילו זידה גמורה דכאן הוא מדרבנן כיון שאין צמינו נזידה, אלא ודאי מחמת חשש צעלמא שלא ישכנו, כיון שאפשר לישך מותר, כן נראה לי צכוונת המוספות. וחזינן דגדולי הפוסקים דהיינו הר"ן [שם] והר"ם המגיד [שם] פירשו דצריהם של המוספות כן בפירוש, ודברי הטור נראים גם כן הכי וכמו שכתבתי, ואפשר דגם כונת השו"ע כאן גם כן כדרך שזכרתי דעוקולו דנקט היינו ראוי לעוקלו. ולענין הלכה, כל שאפשר לו להפילו לארץ בלי נטילה ביד בקלות יש לעשות כן אם הוא על חלוקו מבפנים, אבל אם הוא לבוש צבתי סוקים וקשה לו להפילו הפרעוש אם לא יעלנו ביד מחלה, הסומך על המקילים שהם מוספות ורש"י והרב המגיד והרשב"א שהחירו צפירוש, לא הפסיד, צפרט צמייל דרבנן, כן נראה לענ"ד. וכן אנו רואים מרוב העולם שעושים כן, וחלילה לומר שכולם נכשלים: (ז) ז' א' יהרגם. משום גזירה שיהרג גם פרעוש דהוא כהורג גמל, אבל בעל דכיה לא גזר. וכמו שזכר עמוד [שם] דכיה מותר להורגו, והכי מילי בלוקחה מעל בגדיו או מעל צפרו, אבל המפלה בגדיו אסור להרוג גם כיה כו'. מבוואר דהכי קאמר, דוקא אם מוצאו על בגדיו דרך מקרה מותר להורגו ולא גזרו הריגת כיה אטו הריגת פרעוש, אבל צמינה ראשו מותר להרוג כיה, ולא גורינין אטו פרעוש, שאינן מצויים בראש, עכ"ל, דהדיוקים סותרים אהדדי, דמחלה כתב במפלה בגדיו דוקא אסור, משמע על צפרו מותר אפילו דרך הפלאה, ואחר כך אמר דעל ראשו דוקא מותר, משמע דעל גופו אסור שיש פרעושים מצויים. ויש לומר דבגוף לא שכיח שיחפץ שם אחר כיה ובודאי לא גזרו שם אטו פרעוש, ולא הורגו להזכיר זה אלא הראש שזכרו בהפלאה אפילו הכי לא גזרו, כן נראה לי:

הגהות הפס"ע

סיף ב' והפס"ע בגדיו מצויים ז' א' יהרגם. הטור [עמוד שפא] המפלא בגדיו אסור להרוג כינה וכו'. ח"ל [מהרש"ל באו"ח לט"ז] כך הוא [סברת] הרא"ש [שבת פרק א סימן כט], אבל אין דעת שאר המפרשים כן, וכן עמא דבר [להחיות]. עכ"ל:

הגהות והערות

[כט] עיין ביאר הגר"א [ס"ק כד] דנקט שדברי השו"ע הם כדעת רש"י. ועיין בכמה אלוהי:

[ד] עיין בגדיו שם [א] [י] שם מהרש"ל דר"מ התייך לז' משום זערא, ולא להרוג, ועיין חזו"י א"ש [שם]. אמנם הכ"י והכ"מ נקטו כדעת ר"מ שהמיר אף להרוג, וכמו דקטעינן לחומרא:

[א] בשעת קופה, וא"ל הממחר, והרמב"ם ליתא סינמ כל: [דמשק אצ"עור]

כא ז' א' יהרגם. כיון שמצויים הם פרעושים, גורינין שמה יהרוג גם כן פרעושים, ומכל מקום נראה לי דמוחר לזרין צמים, וכן משמע בגמרא [שם י"א, א]. לא יקה אדם הכניס מעורות שועלים וכדומה, משום שהוא מנתק מן האמר, מכל מקום מלמא דלא שכיח הוא, ויכול לכסות המאכל, וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל, לכן יש למחות צידם: **כד** שע"ג גבי קרקע משום כו'. משמע דעל גבי רכפה שרי לזכרי המחירין כיבוד במרוצף, (ע"י סימן של"ז סעיף ז', וכן הוא בירושלמי [שם פ"ו הלכה ב]). ועל גבי פסל לכולי עלמא שרי. וזרין עיין, דליחמר משום גיזת ע'למו, ויש לומר דממחר לא שייך אלא כשכוונתו שיחמרה דבר על גבי חצירו, אבל הכא רואה שיצטע בקרקע. כתב מהר"ל [נהלך שם עמוד ט"ז] מותר להעמיד רגליו עליו ובלבד שלא ישפסף, וכן כתב הגהות מנהגים [בספר המנהגים לר"א טירול שערות של שבת ח"א ט"ז]:

גזרו בזה משום פרעוש, אבל אם מתפש אחריו אסור (ע"י אפילו צנגד. אלא דקשה לי, דכתב הטור [עמוד שפא] עוד, ודוקא במפלה בגדיו גזרו הריגת כיה אטו הריגת פרעוש, אבל צמינה ראשו מותר להרוג כיה, ולא גורינין אטו פרעוש, שאינן מצויים בראש, עכ"ל, דהדיוקים סותרים אהדדי, דמחלה כתב במפלה בגדיו דוקא אסור, משמע על צפרו מותר אפילו דרך הפלאה, ואחר כך אמר דעל ראשו דוקא מותר, משמע דעל גופו אסור שיש פרעושים מצויים. ויש לומר דבגוף לא שכיח שיחפץ שם אחר כיה ובודאי לא גזרו שם אטו פרעוש, ולא הורגו להזכיר זה אלא הראש שזכרו בהפלאה אפילו הכי לא גזרו, כן נראה לי:

שערי תשובה

(יד) ז' א' יהרגם. כיון שמצויים הם פרעושים, גורינין שמה יהרוג גם כן פרעושים, ומכל מקום נראה לי דמוחר לזרין צמים, מ"א [ס"ק כא]. לא יקה אדם הכניס מעורות שועלים וכדומה, משום שהוא מנתק מן האמר, מכל מקום מלמא דלא שכיח הוא, ויכול לכסות המאכל, וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל, לכן יש למחות צידם: **כד** שע"ג גבי קרקע משום כו'. משמע דעל גבי רכפה שרי לזכרי המחירין כיבוד במרוצף, (ע"י סימן של"ז סעיף ז', וכן הוא בירושלמי [שם פ"ו הלכה ב]). ועל גבי פסל לכולי עלמא שרי. וזרין עיין, דליחמר משום גיזת ע'למו, ויש לומר דממחר לא שייך אלא כשכוונתו שיחמרה דבר על גבי חצירו, אבל הכא רואה שיצטע בקרקע. כתב מהר"ל [נהלך שם עמוד ט"ז] מותר להעמיד רגליו עליו ובלבד שלא ישפסף, וכן כתב הגהות מנהגים [בספר המנהגים לר"א טירול שערות של שבת ח"א ט"ז]:

(יד) ז' א' יהרגם. כיון שמצויים הם פרעושים, גורינין שמה יהרוג גם כן פרעושים, ומכל מקום נראה לי דמוחר לזרין צמים, מ"א [ס"ק כא]. לא יקה אדם הכניס מעורות שועלים וכדומה, משום שהוא מנתק מן האמר, מכל מקום מלמא דלא שכיח הוא, ויכול לכסות המאכל, וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל, לכן יש למחות צידם: **כד** שע"ג גבי קרקע משום כו'. משמע דעל גבי רכפה שרי לזכרי המחירין כיבוד במרוצף, (ע"י סימן של"ז סעיף ז', וכן הוא בירושלמי [שם פ"ו הלכה ב]). ועל גבי פסל לכולי עלמא שרי. וזרין עיין, דליחמר משום גיזת ע'למו, ויש לומר דממחר לא שייך אלא כשכוונתו שיחמרה דבר על גבי חצירו, אבל הכא רואה שיצטע בקרקע. כתב מהר"ל [נהלך שם עמוד ט"ז] מותר להעמיד רגליו עליו ובלבד שלא ישפסף, וכן כתב הגהות מנהגים [בספר המנהגים לר"א טירול שערות של שבת ח"א ט"ז]:

באר היטב

(יד) ז' א' יהרגם. כיון שמצויים הם פרעושים, גורינין שמה יהרוג גם כן פרעושים, ומכל מקום נראה לי דמוחר לזרין צמים, מ"א [ס"ק כא]. לא יקה אדם הכניס מעורות שועלים וכדומה, משום שהוא מנתק מן האמר, מכל מקום מלמא דלא שכיח הוא, ויכול לכסות המאכל, וגם אחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל, לכן יש למחות צידם: **כד** שע"ג גבי קרקע משום כו'. משמע דעל גבי רכפה שרי לזכרי המחירין כיבוד במרוצף, (ע"י סימן של"ז סעיף ז', וכן הוא בירושלמי [שם פ"ו הלכה ב]). ועל גבי פסל לכולי עלמא שרי. וזרין עיין, דליחמר משום גיזת ע'למו, ויש לומר דממחר לא שייך אלא כשכוונתו שיחמרה דבר על גבי חצירו, אבל הכא רואה שיצטע בקרקע. כתב מהר"ל [נהלך שם עמוד ט"ז] מותר להעמיד רגליו עליו ובלבד שלא ישפסף, וכן כתב הגהות מנהגים [בספר המנהגים לר"א טירול שערות של שבת ח"א ט"ז]:

- ח"י. רש"י ע"ס ד"ה רוק דורטו;
- א. ע"ס ק"ז [ע"א] במשנה;
- ב. גמרא ע"ס לעיל מיניה;
- ג. הרב המגיד פסק"י מהלכות שבת [הלכה כז] בשם הירושלמי [ע"ס פק] ד' מוקף הלכה א' וכן כמב' הרשב"א [ע"ס ק, ה ד"ה סי'];
- ד. ע"ס בהגהות מיימוניות אות ט' בשם רבינו ברוך: [ע"ס] [עוד מדינים אלו נסתברו בסימן ש"ח סעיף ט"ז];

כח משום מאיסותא. נראה לי להדינא לייבא לקפיד זרוק משום מאיסותא, יוהר שלא יפספס (ע"ס) כשזורים עליו, ואפשר שזהו כוונת מהרי"ל [הנ"ל]. אבל לימה היוצאה מן הפה או מן החוטם ודאי איכא משום מאיסותא. וצנית הכנסת אפילו זרוק שרי, עיין סימן ז' סעיף י"ג: בו (י"ז) היה ועוף שברשותו. זה לשון הגהות מיימוניות [שם] י אות ר', היה ועוף שברשותו הדן פטור אבל אסור, והא דמתן [י"א] ב' אצל דנין היה ועוף, היינו ציוס טוב שדן לחתולה כדי לשוטטן ולאכלן, אבל הכא בשבת לא, וכגון דעבדי לרבויו כשרוזה לתופשן והן צנית גדול כל כך שאס לא גדלו וכו', והף לדמותן במקום זר שנומין לתפוס אסור וכו', עכ"ל רבינו ברוך. וזרין עיין, דהא דמתן אבל דנין וכו' מוקמינן לה בגמרא [שם כז, א; ח; שם ק, ג] צניבין קטן (י"ז) שהם ניגודים בו, וכמו שכתבו סימן תל"ו [סעיף ז], אם כן בשבת אפילו צניבין קטן אסור, והאמר כך כתב וכגון כו' והן צנית גדול, דזה אפילו ציוס טוב אסור, וכן הוא צנית דף כ"ד [ע"ס] יוני שובך (ע"ס) עבדי לרבויו (פירש רש"י ד"ה הני עבדי לרבויו עשויים להשמט ולברוח מפני בני אדם, ופורחים עד קיין, וזרין לעלות אחריו, וגם ע"ס נשמטין ממנו ויורדים), אווים ותרנגולים לא עבדי לרבויו. ועוד קשה, שכתב הגהות מיימוניות אחר כך והכי איתא בירושלמי [שם פק ד הלכה א'] קום שמרד וכו', וצירושלמי איתא שהייב טעאל, (י"ז) ואם כן מתימתין איירי כשלא מרדו, ואפילו הכי פטור אבל אסור, והיאך פסק הרב צ"י דמותר לחתולה. לכן נראה לי שצננות מיימוניות (י"ז) כיוון למה שכתבו בשלטי בצורים [ע"ל המדעי שבת פ"א, ב] בשם רב"ז ח"י, שבת אסור ליקח אווים ותרנגולים ומיזה שיש לו לאדם צניתו כגון צניס שמגדלן צניתו, אבל צניתו מותר, ומחול אסור, והכי תניא בחוספסא [שם פק יג הלכה ד] האל דאווים ותרנגולים ומיזה שיש לו לאדם דוקא ציוס טוב, ולכן כתב דוקא ציוס טוב כדי לאוכלן אבל בשבת אסור, ומה שכתב אחר כך וכגון דעבדי וכו' טענת סופר הוא, וז"ל וצננות דעבדי לרבויו וכו' אסור (וכנסת הגדולה הג"י כתב צננות שבת שם ספר הזכרונות זכרון חשישי הלכות שבת ג, ב ד"ה האל צני דעוועט סופר הוא צננות מיימוניות, ואולי כיוון למה שכתבתי), ומאסי צננות מיימוניות הלכך צניסם לימר שלא לתפוס קום המורד ופרה המורדת כו' והכי איתא בירושלמי כו', ועיין ע"ס ותמצא שדברי כניס וישרים. וכן עיקר, כמו שכתב רמ"א. וכן כתבו באגודה [שם סימן קנ] מרגולת שיתת מן הצנית אסור לזרדה, אך דומין אותה עד שתכנס לצנית, כיון דרזחב הוא ולא מנו לה צחדי שמיה לא הוי צנית. ואם (י"ז) מיעוקות קטנים או עכו"ם דנין אותה להחזירה איך מושיין להס, עכ"ל. ולכן איך להקל בזה כלל. ועיין מה שכתבתי סימן תל"ו [ס"ק ה] בשם בעל המשמח בניימן [סימן ה] שגם דעמו לאסור. ורש"ל כתב צננות [סימן י] כתב, אף שבגמרא [שם ק, א] [ובסת"ג לאיין ע"ע עמוד קנ] איתא לאיסור, וצננות מיימוניות כתב להפיר, רק בצוק כתב והמתמיר חצא עליו זכרה, דוקא בחצר גדול, אבל צנית מותר לחתולה, ע"ש כו'. זרין לומר דהג"ה אחרת היא. וגם צננות הגדולה [שם] כתב לאיסור. ומה שכתב הרב צ"י [עמוד שפד ד"ה מן] על זה כל פטורי דשבת פטור אבל אסור צר מהגן חלמ, זרין עיין, דהא משנה זו לימיה מהגן חלמ, כדאיתא ריש שבת ג, א, ואם כן הוי גם כן פטור אבל אסור, ואיך כתב מותר לזודן:

כרש"ל בשבועה הנ"ל, כמו שכתבתי ע"ס סימן ש"ח פ"ק [כז].

באר היטב (י"ז) מאיסותא. נראה לי להדינא לייבא לקפיד זרוק משום מאיסותא, יוהר שלא יפספס כשזורים עליו, ואפשר שזהו כוונת מהרי"ל. אבל לימה היוצאה מן הפה או מן החוטם ודאי איכא משום מאיסותא. וצנית הכנסת אפילו זרוק שרי, עיין סימן ז' סעיף י"ג: בו (י"ז) היה ועוף שברשותו. זה לשון הגהות מיימוניות [שם] י אות ר', היה ועוף שברשותו הדן פטור אבל אסור, והא דמתן [י"א] ב' אצל דנין היה ועוף, היינו ציוס טוב שדן לחתולה כדי לשוטטן ולאכלן, אבל הכא בשבת לא, וכגון דעבדי לרבויו כשרוזה לתופשן והן צנית גדול כל כך שאס לא גדלו וכו', והף לדמותן במקום זר שנומין לתפוס אסור וכו', עכ"ל רבינו ברוך. וזרין עיין, דהא דמתן אבל דנין וכו' מוקמינן לה בגמרא [שם כז, א; ח; שם ק, ג] צניבין קטן (י"ז) שהם ניגודים בו, וכמו שכתבו סימן תל"ו [סעיף ז], אם כן בשבת אפילו צניבין קטן אסור, והאמר כך כתב וכגון כו' והן צנית גדול, דזה אפילו ציוס טוב אסור, וכן הוא צנית דף כ"ד [ע"ס] יוני שובך (ע"ס) עבדי לרבויו (פירש רש"י ד"ה הני עבדי לרבויו עשויים להשמט ולברוח מפני בני אדם, ופורחים עד קיין, וזרין לעלות אחריו, וגם ע"ס נשמטין ממנו ויורדים), אווים ותרנגולים לא עבדי לרבויו. ועוד קשה, שכתב הגהות מיימוניות אחר כך והכי איתא בירושלמי [שם פק ד הלכה א'] קום שמרד וכו', וצירושלמי איתא שהייב טעאל, (י"ז) ואם כן מתימתין איירי כשלא מרדו, ואפילו הכי פטור אבל אסור, והיאך פסק הרב צ"י דמותר לחתולה. לכן נראה לי שצננות מיימוניות (י"ז) כיוון למה שכתבו בשלטי בצורים [ע"ל המדעי שבת פ"א, ב] בשם רב"ז ח"י, שבת אסור ליקח אווים ותרנגולים ומיזה שיש לו לאדם צניתו כגון צניס שמגדלן צניתו, אבל צניתו מותר, ומחול אסור, והכי תניא בחוספסא [שם פק יג הלכה ד] האל דאווים ותרנגולים ומיזה שיש לו לאדם דוקא ציוס טוב, ולכן כתב דוקא ציוס טוב כדי לאוכלן אבל בשבת אסור, ומה שכתב אחר כך וכגון דעבדי וכו' טענת סופר הוא, וז"ל וצננות דעבדי לרבויו וכו' אסור (וכנסת הגדולה הג"י כתב צננות שבת שם ספר הזכרונות זכרון חשישי הלכות שבת ג, ב ד"ה האל צני דעוועט סופר הוא צננות מיימוניות, ואולי כיוון למה שכתבתי), ומאסי צננות מיימוניות הלכך צניסם לימר שלא לתפוס קום המורד ופרה המורדת כו' והכי איתא בירושלמי כו', ועיין ע"ס ותמצא שדברי כניס וישרים. וכן עיקר, כמו שכתב רמ"א. וכן כתבו באגודה [שם סימן קנ] מרגולת שיתת מן הצנית אסור לזרדה, אך דומין אותה עד שתכנס לצנית, כיון דרזחב הוא ולא מנו לה צחדי שמיה לא הוי צנית. ואם (י"ז) מיעוקות קטנים או עכו"ם דנין אותה להחזירה איך מושיין להס, עכ"ל. ולכן איך להקל בזה כלל. ועיין מה שכתבתי סימן תל"ו [ס"ק ה] בשם בעל המשמח בניימן [סימן ה] שגם דעמו לאסור. ורש"ל כתב צננות [סימן י] כתב, אף שבגמרא [שם ק, א] [ובסת"ג לאיין ע"ע עמוד קנ] איתא לאיסור, וצננות מיימוניות כתב להפיר, רק בצוק כתב והמתמיר חצא עליו זכרה, דוקא בחצר גדול, אבל צנית מותר לחתולה, ע"ש כו'. זרין לומר דהג"ה אחרת היא. וגם צננות הגדולה [שם] כתב לאיסור. ומה שכתב הרב צ"י [עמוד שפד ד"ה מן] על זה כל פטורי דשבת פטור אבל אסור צר מהגן חלמ, זרין עיין, דהא משנה זו לימיה מהגן חלמ, כדאיתא ריש שבת ג, א, ואם כן הוי גם כן פטור אבל אסור, ואיך כתב מותר לזודן:

שערי תשובה

(יח) צדן. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת מהרי"ט שזלחן סימן רמ"ה צרעין שיצאו מהכורות מותר לומר לעכו"ם להעמיד נגדם מטה משות במי לימן, ולרבר להם דברים טובים, עד שיקבצנו במטה, ולקחת המטה עמהם וליתנו בכורות מבלי שיתום פחת הכורות, ואפילו לישראל אפשר דשרי. ע"ש:

הורגנו צנית, כשאין באין מעמךן ללכוון לערב, האן חיב טעאל. ואם הורגנו וצנין ללכוון לערב, אף שאר עופות פטור אבל אסור. ואם ילאו מהצנית ומתיירא שלא יאבדו, אף על פי שאסור לזודן דומין אומן כדי להכניסן לצנית, משום פקידה, מכל מקום לטעול ולתפוס אותן אסור. אבל עופות שלא הורגנו אסורין לדמותן, עיין ע"ו [ס"ק יא] ומ"א [ס"ק יז]. וצננות כתב, אם מיעוקות קטנים או עכו"ם דנין אותן להחזירן איך מושיין להס, [מ"א ע"ס]:

ביאור הגר"א
 כזכר לעיל [ס"ק כז] דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור, ויום טוב שאני משום שמחת יום טוב החתיר, והגהות מיימוניות [שם], ועיין לעיל סימן ש"ה סעיף י"ט [ס"ק נא] מה שכתבתי שם. ולי נראה דאין צריך לחלק, דאף ביום טוב אסור, ואין מותר אלא אווין ותרנגולים כמו שכתוב שם [בצה שמ] דלא עבדי לרבויו כו', ומתניתין [שם פק, א] בשאר חיה ועוף, וזהו שכתוב בהג"ה אבל פרה וסוס, דאף שמתיר בהן לכתחילה, וכל שכן שאר כו'. וזהו שכתב החול כו', ר"ל שאינה כמו אווין ותרנגולים כיון דעבדי לרבויו. ועיין דרכי משה [אות בן]: [ל] אב"פ פרה. ירושלמי [שם פק ד הלכה א], וכזכר לעיל [ס"ק כז]:

לבושי שרד

באר הגולה (יח) ופנייה מותר. אף על גב דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור, כאן על כרחך מותר, כמו שכתוב פק ד' דיו"ט [ביצה] כ"ד א', ועיין שם ברא"ש [סימן א] בשם בעל העיטור, וע"ש. ומה שכתוב במתניתין דשבת [קו, א] פטור, משום דחזני ברישא חיוב, וכמו שכתוב שם ל' א' ואידי כו', והגהות מיימוניות [שם] י אות ר'; [כח] אסור. ואפילו חיוב חוטאת אית ביה, כמו שכתוב בירושלמי שם פק ד הלכה א'. ואמר אסור, משום סיפא אפילו בחצר אם כו', ושם ר' דאי אן חיוב כיון שעכשיו אין צריך מצודה, וכמו שכתוב ביר"ש [ביצה] שם היכי דמי מתוסר כו'. ועיין הגהות מיימוניות [שם]; [כט] [הגה] ויש אופרים דאמר.

[שם כז, א; ח; שם ק, ג] צניבין קטן (י"ז) שהם ניגודים בו, וכמו שכתבו סימן תל"ו [סעיף ז], אם כן בשבת אפילו צניבין קטן אסור, והאמר כך כתב וכגון כו' והן צנית גדול, דזה אפילו ציוס טוב אסור, וכן הוא צנית דף כ"ד [ע"ס] יוני שובך (ע"ס) עבדי לרבויו (פירש רש"י ד"ה הני עבדי לרבויו עשויים להשמט ולברוח מפני בני אדם, ופורחים עד קיין, וזרין לעלות אחריו, וגם ע"ס נשמטין ממנו ויורדים), אווים ותרנגולים לא עבדי לרבויו. ועוד קשה, שכתב הגהות מיימוניות אחר כך והכי איתא בירושלמי [שם פק ד הלכה א'] קום שמרד וכו', וצירושלמי איתא שהייב טעאל, (י"ז) ואם כן מתימתין איירי כשלא מרדו, ואפילו הכי פטור אבל אסור, והיאך פסק הרב צ"י דמותר לחתולה. לכן נראה לי שצננות מיימוניות (י"ז) כיוון למה שכתבו בשלטי בצורים [ע"ל המדעי שבת פ"א, ב] בשם רב"ז ח"י, שבת אסור ליקח אווים ותרנגולים ומיזה שיש לו לאדם צניתו כגון צניס שמגדלן צניתו, אבל צניתו מותר, ומחול אסור, והכי תניא בחוספסא [שם פק יג הלכה ד] האל דאווים ותרנגולים ומיזה שיש לו לאדם דוקא ציוס טוב, ולכן כתב דוקא ציוס טוב כדי לאוכלן אבל בשבת אסור, ומה שכתב אחר כך וכגון דעבדי וכו' טענת סופר הוא, וז"ל וצננות דעבדי לרבויו וכו' אסור (וכנסת הגדולה הג"י כתב צננות שבת שם ספר הזכרונות זכרון חשישי הלכות שבת ג, ב ד"ה האל צני דעוועט סופר הוא צננות מיימוניות, ואולי כיוון למה שכתבתי), ומאסי צננות מיימוניות הלכך צניסם לימר שלא לתפוס קום המורד ופרה המורדת כו' והכי איתא בירושלמי כו', ועיין ע"ס ותמצא שדברי כניס וישרים. וכן עיקר, כמו שכתב רמ"א. וכן כתבו באגודה [שם סימן קנ] מרגולת שיתת מן הצנית אסור לזרדה, אך דומין אותה עד שתכנס לצנית, כיון דרזחב הוא ולא מנו לה צחדי שמיה לא הוי צנית. ואם (י"ז) מיעוקות קטנים או עכו"ם דנין אותה להחזירה איך מושיין להס, עכ"ל. ולכן איך להקל בזה כלל. ועיין מה שכתבתי סימן תל"ו [ס"ק ה] בשם בעל המשמח בניימן [סימן ה] שגם דעמו לאסור. ורש"ל כתב צננות [סימן י] כתב, אף שבגמרא [שם ק, א] [ובסת"ג לאיין ע"ע עמוד קנ] איתא לאיסור, וצננות מיימוניות כתב להפיר, רק בצוק כתב והמתמיר חצא עליו זכרה, דוקא בחצר גדול, אבל צנית מותר לחתולה, ע"ש כו'. זרין לומר דהג"ה אחרת היא. וגם צננות הגדולה [שם] כתב לאיסור. ומה שכתב הרב צ"י [עמוד שפד ד"ה מן] על זה כל פטורי דשבת פטור אבל אסור צר מהגן חלמ, זרין עיין, דהא משנה זו לימיה מהגן חלמ, כדאיתא ריש שבת ג, א, ואם כן הוי גם כן פטור אבל אסור, ואיך כתב מותר לזודן:

כרש"ל בשבועה הנ"ל, כמו שכתבתי ע"ס סימן ש"ח פ"ק [כז].

באר היטב (יח) צדן. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת מהרי"ט שזלחן סימן רמ"ה צרעין שיצאו מהכורות מותר לומר לעכו"ם להעמיד נגדם מטה משות במי לימן, ולרבר להם דברים טובים, עד שיקבצנו במטה, ולקחת המטה עמהם וליתנו בכורות מבלי שיתום פחת הכורות, ואפילו לישראל אפשר דשרי. ע"ש:

הורגנו צנית, כשאין באין מעמךן ללכוון לערב, האן חיב טעאל. ואם הורגנו וצנין ללכוון לערב, אף שאר עופות פטור אבל אסור. ואם ילאו מהצנית ומתיירא שלא יאבדו, אף על פי שאסור לזודן דומין אומן כדי להכניסן לצנית, משום פקידה, מכל מקום לטעול ולתפוס אותן אסור. אבל עופות שלא הורגנו אסורין לדמותן, עיין ע"ו [ס"ק יא] ומ"א [ס"ק יז]. וצננות כתב, אם מיעוקות קטנים או עכו"ם דנין אותן להחזירן איך מושיין להס, [מ"א ע"ס]:

באר היטב (יח) ופנייה מותר. אף על גב דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור, כאן על כרחך מותר, כמו שכתוב פק ד' דיו"ט [ביצה] כ"ד א', ועיין שם ברא"ש [סימן א] בשם בעל העיטור, וע"ש. ומה שכתוב במתניתין דשבת [קו, א] פטור, משום דחזני ברישא חיוב, וכמו שכתוב שם ל' א' ואידי כו', והגהות מיימוניות [שם] י אות ר'; [כח] אסור. ואפילו חיוב חוטאת אית ביה, כמו שכתוב בירושלמי שם פק ד הלכה א'. ואמר אסור, משום סיפא אפילו בחצר אם כו', ושם ר' דאי אן חיוב כיון שעכשיו אין צריך מצודה, וכמו שכתוב ביר"ש [ביצה] שם היכי דמי מתוסר כו'. ועיין הגהות מיימוניות [שם]; [כט] [הגה] ויש אופרים דאמר.

לבושי שרד

באין דרך הילוכו מכל מקום יש חידוש יותר מאיסור שיפשוף בלא מאיס:

סעיף יב

לח מותר לצודן וכו'. הט"ז ומגן אברהם וכל אחרונים הקשו הא במתניתין פטור קאמר משמע אבל אסור, ונראה לי דמתניתין מיירי במורדת ואי קשיא הא בירושלמי מפורש דחייב היינו כשאין עשויין לרבווי אבל כשעשויין לרבווי פטור כן נראה לי, ודעת יש אומרים דבחייה ועוף אפילו לא מרדו אסור כשחצר גדול אפילו לדחותן במקום צר אסור וכן בהמות שמרדו ועשויין לרבות אבל כשאין עשויין לרבווי חייב, ונראה לי דכולי עלמא סבירא ליה הכי ודו"ק וכן משמע בספר יראים דף מ' ופסקי רקנטי סימן קכ"ח, ובוזה נדחה כל מה שהאריך כנסת הגדולה ומגן אברהם ואין צריך להגיה בהגמרא, ועיין תשובת משאת בנימין סימן ח'. ובתשובת משאת בנימין סימן ח' מסיק אף אווזים ותרנגולים שעדיין לא הורגלו בבית ואינן באין מעצמן לכלובן לערב הצדן חייב חטאת ואם הורגלו ובאין לכלובן לערב אף שאר עופות פטור אבל אסור ואם יצאו מן הבית ומתיירא שלא יאבדו אף על פי שאסור לצודן דוחין אותו כדי להכניסן לבית משום פסידא ומכל מקום לטלטל ולתפוש אותן אסור אבל אווזין ותרנגולים ועופות שלא הורגלו אסורין לדחותן. (כל סעיף זה צריך עיון לי עדיין וכשאגיע לסימן תצ"ו אי"ה ולעיין בתשובת משאת בנימין):

סימן שיז

א [לבוש] בין אם הוא של אומן וכו'. זה דעת הרא"ש וזה לשונו סנדל אסנדל לא קשיא הא דחייב חטאת בטייעי והן קיימין לעולם והא דפטור אבל אסור בדחומרא דקטרי אינהו עד כאן לשונו, והקשה עולת שבת למה צריך לקטרי אינהו תיפוק ליה כיון דאין עשוי להתקיים ותיירן דבקשר אומן אפילו אינה של קיימא חייב, עד כאן, ואינו נכון דאם כן תיקשי למה צריך לאוקמי ברישא בטייעי תיפוק ליה משום שהוא מתקיים אלא מעיקרא לא קשה מידי דמאי דמוקי באומן רצה לומר דמסתמא עושין של קיימא ומאי דמוקי באינהו רצה לומר דמסתמא אינה של קיימא אבל כשאינה של קיימא אף באומן מותר להרא"ש וכן משמע ברש"י וטור וסמ"ג ורי"י ושלטי גיבורים פרק אלו קשרים להדיא:

סעיף א

ב קשר של קיימא אסור. משמע אבל חיובא ליכא שהוא להתקיים לעולם וכן הפירוש כיש אומרים שאחר זה דאפילו אינה עשוי אלא ליום אחד מיקרי של קיימא לענין איסור ועיקר כסברא זו ומכל מקום דברי ט"ז אינן מוכרח: ג כיצד וכו'. קאי למעלה על של קיימא ואינו מעשה אומן דפטור:

כר' אליעזר דחייב מיהו כבר כתבתי בס"ק [כ"ה] דלא ראה הלבוש בש"ס דלכולי עלמא חייב:

לא המפלה ראשו וכו'. ולא חיישינן שינתק שער כיון שכואב לו ואם מנתק כואב לו ואינו מתכוין (ספר חסידים רס"ח), וכתב מגן אברהם בשמו לא יקח אדם הכנים מעורות שועלים וכדומה משום דמנתק מן הצמר דהוי פסיק רישיה:

סעיף י

לב הממיתן וכו'. ודאי וכו' כגון כלב שוטה וכיוצא בו (גמרא וטור):

לג מותר לדורסן וכו'. וכן מותר לכופף עליהו כלי אמנם נמלים ושאר שקצים ורמשים וכהאי גוונא אף דרך הילוכו אסור וצריך לדקדק בדריסתן במקומות שמצויין (איסור והיתר הארוך כלל נ"ח). שממית שקורין שפי"ן איסור גמור להרגן דהא אינו מזקת דאחד מאלף שהיא מסוכנת במאכל גם יכול לכסות המאכלים (מגן אברהם), וצריך לחקור אם הווייתו מעפר או פרה ורבה כדלעיל:

לד [לבוש] ואפילו במתכוין דמלאכה וכו'. וקשה דבמגיד פרק י"א כתב להדיא דאף לרמב"ם בסעיף ח' מותר, ונראה הלבוש קאי אמה שכתב בהג"ה דאף בשאין בהם ספק פיקוח נפש כגון דבר שאין ממית לעולם מותר דלרמב"ם אסור בזה כדמשמע במגן אברהם ולחם משנה שם דדוקא הממיתן אלא שהן במקום שאין ממיתן מתיר:

סעיף יא

לה על גבי קרקע וכו'. משמע דעל גבי רצפה שרי לדברי המתירין סימן של"ד סעיף ב' וכן הוא בירושלמי, ועל גבי ספסל לכולי עלמא שרי, וצריך עיון דליחוסור משום מירוח עצמו ויש לומר דממרח לא שייך אלא כשכוונתו שיתמרח דבר על גבי חבירו אבל הכא רוצה שיכלע בקרקע (מגן אברהם), וצריך עיון דרש"י ור"ן וטור קאמר דהוי מירוח:

לז אף על גב דממילא ממרח וכו'. מכאן נראה לדקדק שמותר לשפשף אותו דרך הילוכו לא כמו שראיתי מדקדקים שאינו ממרחין כלל רק מעמידין עליו רגל מיהו כשאינו דרך הילוכו ודאי אסור כי אם להעמיד עליו רגל (דרישה), וכתב ובהגהות מיימוני שכתב בשם מהרי"ל דהעמיד רגלו ולא שישפשף יש לומר דמיירי כשאין דרך הילוכו ולא כמגן אברהם שכתב טעמא משום דהאינדא ליכא מאיסתא ברוק אם ליחות היוצא מפה או מחוטם או בבית הכנסת, עד כאן, דהא במהרי"ל גופיה כתב רצה למוחקר משום מיאוס וכו' ובאמת מקפידים גם האינדא ברוק, עד כאן, וכיוצא בזה: L

לז דממילא ממרח וכו'. פירוש והוי פסיק רישיה הכא מותר משום מיאוס (ט"ז), וע"ש להיפך והנה בשיירי כנסת הגדולה סוף סימן ש"מ כתב דמהרי"ל הנזכר לעיל מיירי במרוצף דאם לא כן תיפוק ליה משום משוי גומות, עד כאן, ולא דק דקא משמע לן אף דמאוס לא התירו ואף

רמ אורח הלכות שבת סימן שכח חיים

להניחה אפילו בתחלה. הגם ומוחר לומר לאינו יהודי לעשות רטייה על מכה או הצורח (א"י הארוך) ואסור ליתן אפר מקלס דמפסח כ"א ע"י אינו יהודי. (מרדכי פ' ח' שריים): כו מגלה קצת רטייה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה קצתה הב' ומקנחה ורטייה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח: כו מכה שנתרפאה נותנין עליה רטייה שאינה אלא כמשמרה: כח המפיס שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים עושים שהם מתכוונים ברפואה להרחיב פי המכה ה"ז חייב משום מכה בפטיש שזו היא מלאכת הרופא ואם הפיסה כדי להוציא ממנה הליחה שבה ה"ז מותר: כט מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין כדי להעמיד הדם אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ ואסור: ל מי שנשמט פרק ידו או רגלו ממקומו לא ישפשפה הרבה בצונן שזהו רפואתו

דעת תורה

→ דפעיף ב"י: מפני שהוא ממרח. נשאלתי אם מותר לשפשף על מכה וניסוח במוחה (שקורין זלנז בלע"ז) עבה עד שנימוח ונבלע, והוא חולה שאין בו סכנה, והנה י"ל דכ"י ממרח, ואין לומר דדוקא ברטייה איכא משום ממרח ולא על גוף צע"ה, שהרי צמ"ס שבת ע"ד ב. והב"מ פ"ט מהל' שבת ה"ז מצוה דממרט גולה מעוף הוי ממחך, [יעו"ש בגמ': החולש את הכנף והקועמו והממרטו חייב ג' הטאות, ארשב"ל חולש חייב וכו', ממרטו חייב משום ממחך, וכ"ה צב"מ ספ], וע"ע ברמב"ם פ"ה מהל' שבת ה"ה וה"ו [המפשיט וכו', וכן המוחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב, ואיזבו מוחק, זה המעצור שער או הלמר מעל העור אחר מיתה עד שיהליק פני העור, המפרק וכו', המורט גולה מן האצבע הרי"ז חולדס מוחק וחייב, וכן הממרח רטייה כל שהוא או שער או זפת וכיו"צ מדברים המתמרחין עד שיהליק פניהם חייב משום מוחק, וכן השף צידו על העור המתוח צין העמודים חייב משום מוחק ע"כ], וצב"מ ספ [דמ"ש רצונו עד שיהליק פני העור, לפי שאמר בגמ' ממרח רטייה חייב משום ממחך, וממרח הוא מהליק]. ועמ"ש"ל עה"ג מהפמ"ג צ"ה ס"י שט"ז סקכ"ד דגם צרוק ע"ג מכה אסור למרחו. והא דסכין צשמן [והכו' לא עדיף צרוק, ולמה מותר], וכן צסכ"ב כ"ח [דחין סכין המכה בחלצ] ולעיל ס"י שכ"ו ס"י צב"ג [דאסור לרחוץ ידיו בצורית] משום גולה, ותיפוק לי' משום ממרח, ו"ל עפ"מ"ש מג"ה ס"י שט"ז ספ דאם רולס שיבלע צקרקע שרי, [יעו"ש צב"ה דש"ע דלא ישפשף רוק צרגליו ע"ג קרקע משום דמשוה גומות וכו', והקשה מג"ה דתיפוק לי' משום ממרח, ותי' דלא שייך ממרח אלא כשכוונתו שיתמרח דבר ע"ג הצור, אבל כה"ל רולס שיבלע צקרקע ע"כ], וה"ג צ"ה. ועמ"ש"ל

[דאפי'] אם רק ואלה מכל מקום המכה למק"ל אסור להחזירה, וכו' צ"ה מכירושלמי פ"י דעירובין ה"ה, [דאמרין רחם הוחלקה מלמטה מחזירה למעלה וכו', וצ"ל ש"ל חלף רשות כל אותה המכה ע"ש. אבל כה"ל דיש לקיים דברי הירושלמי צב"מ צ"ה וכו' המג"ה]. וע"י ה"ש [?] שוכיח מלשון פ"ה"מ לה"מ [צ"ה המולל חפלין דף ק"צ] ומדבריו צחיצורו [פכ"ה מהל' שבת הכ"ז] דגם אם הסורה צמזיד שרי. וגם מדברי הר"ה מוכח כן [דז"ש: והא דתיב רטייה וכו', פירשה ה"ר שלמה צשנפלה מאל"ה וצמדינה קא מיירי, ולפירושו מחזירין דמילתא דלא שכיחא הוא ולא גזרו צה רבנן שמה ימרח, שאם נטלס מדעתו ה"ל חק צמתניהון אבל לא צמדינה, ודעתו נועב צזה לדברי הר"ה וכו' ע"ש]. ומיושב צזה ק"י התו"ח בעירובין ספ [שתמה על צב"מ; דהא צפ"ק דבילה קא חשיב חזרת רטייה צמקדש צכ"ד ג' דברים דהתיור סופן משום חתלתן, וצפירשה מאל"ה לא שייך למימר כה"ל יעו"ש"ה]. ע"ש צת"ש שהאריך ק"ל צב"ג צזה, ודברי ירושלמי ה"ל [דסותר לזה כ"ל] ו"ל דש"ס דין חולק ע"ז כמ"ש צתו"ר עלמו מתחלה. וע"ש צתו"ר צסס ירושלמי דשבת פ"י"ז ה"ב דלהסור הקילור צשבת מותר אפי' לכתחלה*.)

וע"י ע"ז סק"י"ע [מ"ש צדברי העור שכתב אוספלנית שפירשה מהאגד מותר להחזירה חת האגד וכו', והקשה צ"י מאי קמ"ל ה"ל כצ"ר פסק דאפי' ברטייה שפלה ע"ג כלי מותר להחזירה, כ"ש צבהחלקה, ותי' ה"ט"ז דסד"ה דחת האגד אסור שמה יצוה לאגדה אם יתקלקל האגד ואסור משום קשר וכו' ע"ש], וע"י חוספתא פ"ק דשבת ורמב"ם פ"י"ע ה"ג דמפורש דקושרו ומתורו, וד"ל הר"ה לו צני ר' יחזק נ"י**), וש"ר צבהסכות מע"ר העור צזה.

הסירה במזיד, ר"ל בכונה ורצון להסירה וז"פ. אם הסירה במזיד וכו', משמע דלכתחלה אסור להסירה, וע"ז הביא מירושלמי הנ"ל, ובמחכ"ת לא דק, דמ"ש במג"ה אם

צ"ה מרג - הלכות שכח
באין מרג דבי שאר מרגי כגון צ"ה
מרג 4' לצ"ה ה"ג א שאר מרגי כגון ע"ה צ"ה

אלא רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא : לא צפורן שפרשה וציצין שהן כמין רצועות דקות שפרשו מעור האצבע סביב הצפורן אם פרשו רובן כלפי מעלה ומצערות אותו להסירן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פרשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת ופירש"י כלפי מעלה כלפי ראשי אצבעותיו ור"ת פ"י דהיינו כלפי הגוף וצריך לחוש לשני הפרושים : לב החושש בשיניו לא יגמץ בהם חומץ ויפלוט אבל מגמץ ובולע או מטבל בו כדרכו החושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל בולע הוא שמן ואם נתרפא נתרפא : לג גונח מותר לינק חלב מהבהמה דבמקום צערא לא גזרו רבנן וי"א שאם אין לו אלא צער של רעב אסור לינק מהבהמה בשבת : לד לא תקל אשה חלב מדדיה לתוך הכוס או לתוך הקדירה ותניק את בנה : לה מותר לאשה לקלח מהחלב כדי שיאחזו התינוק הדד ויינק. הגב חבל אסור להחין מחלצה על מי שנסף בו רוח רעכ דלית בו סכנה. (צ"י נשס שזולו לקט) : לו אין לועסין מצטיכי (עסי רי"ו ס"ג פירושו) ולא שפין בו השינים לרפואה ואם משום ריח הפה מותר : לז כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מותר לאכלן ולשתותן אע"פ שהם קשים לקצת בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עביד אפ"ה שרי וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלו ולשתותו לרפואה ודוקא מי שיש לו מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך

דעת תורה

ולמעלה, והיינו ל"ד הגוף], דשאני הכס לגבי מילכ שהיא תלויה למטה, חבל הצבעות זוקף למעלה ע"ש, והנה כזויר שם הכי מצוה דגם הצבעות נקט הכי, ואולי י"ל כיון דר"י פליג שם עם חזקו [וכ"ל לר"י דשיעור מלא תרווד רקב הוא לא מלא פיסת היד, חלא מלא חפניו], ובשבת ל"ד [בד"ז דלפון שפירשה וכו'] הכס דברי ר"י, ח"כ חין ראי' משם.

פעיף ל"ד : לא תיקל וכו' לתוך הכוס. ע"י לקמן סי' ש"ל סעיף ה' ז"ל [דיכולה להוליה צידה החלב המלצר חותה. ועמג"א סק"יז ופמ"ג צ"ח שם שרמזו לכאן דלתוך הכוס אסור משום מפרק].

פעיף ל"ה : אבל אסור וכו' דלית ב"י סכנה. עמג"א סקמ"ה [וז"ל : ולערא יחירה נמו לבה שם, ה"ל לאו הכי שרי, דמלאכה שאל"ג הוא, עס"יז וכו' רע"ה עכ"ל]. וע"י חו"ש שחנה ע"ד מג"א צמ"ש דהוי ומלאכה שאל"ג, דה"ל לרין החולה להחלב, חבל כתב דו"ל דהוי מפרק כלאתר יד וכו' ע"ש].

פעיף ל"ו : וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור וכו'. ע"י שיעמ"ק צרכות ל"ח ה. ד"כ ושזין וכו', דגם חס מערצ המאכל בדבר אחר ואין דרך צריאים צדק. [כלומר : דאין דרך צריאים

ע"ה"ג כוס"י ש"יז [כמ"ד צ"ח] חך לפומ"ש הא"ר צסי שט"ז שם דלשי רש"י והר"ן ועור גם צכ"ג ח"כא משום מירוח ל"ע, [יעו"ש שהצ"ח דברי המג"א ותמה עליו דברש"י ור"ן ועור מצוה להדיח דעממא דלא ישפסף הרוק, משום מירוח הוא] (*). וע"י ירושלמי פ"יז דשבת ה"ג : זה שהוא לחש נותן שמן על ראשו וכו' מה ציינהו מחוסה וכו' ע"ש, ומצוה דמותר למשוח הראש בשמן ולסוך לכאן ולכאן שלא לרפואה, ומוכה דליכא משום ממרח. ואולי הירושלמי מירי בשמן שאינו ע"ב, ואיכא רק משום גזירת שהיקת סממנים. ועכ"פ צמקוס חולי חף שאין בו סכנה יש לסמוך ע"ד מג"א, ותליא בדיעות דלעיל סעיף י"ז וחילוקים הנזכרים שם [בדיני רפואה לחולה שאין בו סכנה ע"ש]. L

פעיף ל"א : ופירש"י כלפי מעלה וכו', ור"ת פ"י וכו'. ע"י גזיר ה' ע"ב : מלא תרווד רקב וכו' מעוקר הצבעות ולמעלה וכו', ממחי דהאי ולמעלה לראש ל"ד ראשי הצבעות, דילמא למטה מדדיה דהו"ל מלא פיסת היד. וע"ש צחוס' דשינויה הוא ולא גרסוין תיקו, חלא מסקנא הכי, [דהיינו כלפי הגוף, ולפיכך פ"י ר"ת גם הכא דהיינו כלפי הגוף], ועתה' מנחת י"ח ה. ד"כ מלמטה וכו', שדחו ראות ר"ת מהא דגדה י"ג [דחמריין מן העטרה

76

ודאי לא נעלם מהמג"א דברי רש"י ור"ן והטור בזה, אבל יעו"ש ב"י כל כתב ידף קכ"א ב. ברש"י ור"ן וז"ל : רוק דורסו לפי תומו, שאין מתכוין למרח ולאשוויי גומות, דאע"ג דממילא ממרח הוא, כי לא מכוין שרי משום מאיסותא עכ"ל, וכ"ה בטור בזה"ל : וכן ברוק שלפניו יכול

לדרוס עליו, אע"ג דממילא ממרח ומשוה גומות, כיון שאינו מכוין לכך ואיכא מאיסותא ע"כ. וא"כ פשוט הוא דחמג"א פירש דה"ק : דע"ז שממרח הרוק לכאן ולכאן נמצא משה גומות, אבל לא משום מלאכה דממרח, ולכן הקשה מג"א ותיפוק ל"י משום מלאכת ממרח וק"ל. L

סימן קיא

בשעון שלובש על גוף ידו אם יש לחוש להוצאה בשבת

ח' תשרי תשי"ז.

מע"כ הנכבד מוה"ר ר"י גארדאן שליט"א.

ובדבר אם מותר לאיש ללבוש שעון על ידו בשבת. הנה השעונים שנושאים בכיס פשוט שאסור ואף כשנושאים על הבגדים מבחוץ אפשר אינו בדין תכשיט כיון שאינו לובשו כשעומד. עיין במ"ב סי' ש"א ס"ק מ"ה ובבאור הלכה שם. אבל כשלובשו על גוף היד ממש יותר נוטה שנחשב לבישה ממש. וראיה מטבעת שיש עליה חותם לאיש שאין עליו איסור הוצאה אף שתשמישו הוא למלאכה שאסורה בשבת וכשיתקלקל החותם לא ילבישו ומ"מ מותר. משום דכיון דהוא על גופו ממש הוא לבישה שאין בה איסור הוצאה אף שאינו תכשיט כלל ועיקר עשייתו הוא לתשמיש. וכן ב"ח כלים בשבת דף ק"כ נחשב סודר שבצוארו ופרשי ותלויין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו, וכוונת רש"י הוא שעיקר הליבישה לכן, דאם עיקרו לחמום לא היה נאסר אף שתלויין ראשיו שהם בטלית לעיקר הבגד אלא מפרש שעיקר הליבישה היא לתשמיש זה שקנח פיו ועיניו בראשין התלויין ומ"מ כיון שנלבש על צוארו היא לבישה שמתור. ולכן אף בשעון כשמלבישו על בשרו ממש הוא לבישה שיש להתיר אף שעיקר הליבישה הוא לתשמיש. אבל מ"מ אף שמטעם זה אין למחות באלו שנושאים אותו כשהוא לבוש על ידו ממש. ראוי לכל בן תורה וירא שמים שלא ללבושו בשבת כדי שלא יבואו להקל בכל שעון ושלא יבואו להקל בשעון זה להלבישו על הכתנת שהרבה לא ידעו להפריש וכן אני מצוה לתלמידי.

להתרחץ עם בורית לח

ובדבר להתרחץ עם בורית בשבת ויו"ט, הנה פשוט שאסור משום ממחק. ואף בבורית שהוא לח כמים אף שהרבה נוהגין להתיר אין ברור לי כ"כ ההיתר מכיון שנעשה מזה המולינעס ומתפשט הרבה יותר מכפי שהוא ע"י הרחיצה וא"כ ניכר שעדיין יש בזה קצת ממחק לא כשאר דברים לחים כמים ושמן. אף שאפשר שבדבר זה ליכא איסור ממחק. ולכן אין נוהגין בביתו היתר זה וכן ראוי להתמיר. ולהושיט יד לאשה כדרך הנותנים שלום בהפגשם. פשוט שאסור אף לפנויה שהרי הן גדות וכ"ש לאשת איש.

סימן קיד

להתקשט לאשה בליפסטיק

ובדבר אם מותר לאשה להתקשט בליפסטיק, הנה אסורה משני טעמים מאיסור ממחק ומאיסור צביעה ואם הוא לח שליכא ממחק יש עכ"פ איסור צביעה. וכן אסור לאשה לצבוע את פניה מדין צביעה אבל לזרוק את הפאודער לבן על הפנים שלא מתקיים כלל אין בזה איסור צביעה.

סימן קטו

בענין להדליק את הגעז מהפילאט לייט ולתקטין את האש ביו"ט

בדבר להדליק את הגעז ביו"ט מהפילאט לייט, פשוט שמותר כי אין בזה חשש מוליד אש אלא הוא הדלקה מאש הדולק כבר ולא דמי לעלעקטרי שיש חשש הולדת אש שלכן אסור להדליק. ובדבר להקטין את האש ביו"ט, הנה כשצריך להקטין את האש כדי שלא ישרף ולא יתקלקל התבשיל שבקדרה מותר ואף אם יכול להניח אש זה הגדול ולהדליק אש אחר שיהיה קטן יכול להקטין אש זה ולא להדליק אש אחר כי כשהוא לצורך התבשיל אין חלוק בין הדלקה לכבוי כיון שגם כבוי מותר

סימן קיב

76 נקות שנים בשבת ויו"ט

ובדבר נקות שנים בשבת ויו"ט עם טוט פעיסט פשוט שאסור שהוא ממחק, ובלא טוט פעיסט בהבראש המיוחד לזה מותר שהוא כמו רחיצת שאר אבר אחד אבל ישטוף רק בצונן. ואת הבראש טוב שלא ללחלח במים קודם הניקוי מחשש סחיטה בשער. ואחר הניקוי לא ירחץ את הבראש אף שלא בשפשוף שאין שם סחיטה משום שאין לו צורך שוב היום ואין לרחוץ בשביל מחר.

או"ח חלק א

19

לבהמה בד"ז. וע"ע בשו"ת תורת חסד מלובלין (האה"ע סימן לח סוף אות ה). ובשו"ת מחזה אברהם (חאו"ח סי' קיט). ובשו"ת צפנת פענח (סי' רנה). ואכמ"ל ועמ"ש"כ בשו"ת יביע אומר שם ודו"ק. (ג) אולם בעיקר הגירסא שהביא הקול אליהו מהילקוט בשם המכילתא, ורמי ומקשה ע"ה. הנה אין נוסחא זו נכונה לדי הראשונים. ובב"י (ס"ס רמד) העתיק לשון הסמ"ג (מל"ת עה) שהביא הנוסחא במכילתא. כל מלאכה לא יעשה בהם, לא תעשה אתה וכו' ולא יעשה גוי מלאכתך. וכי ע"ז משמע מכאן שאסור לישראל להניח לגוי לעשות מלאכתו בין ביו"ט בין בשבת מדאורייתא. אמנם י"ל דאסמכתא בעלמא היא וכו'. ע"ש. וכן בס' יראים (ר"ס קיג) העתיק כן דברי המכילתא. ומסיים, שלמדנו מכאן שאסור מה"ת וכו'. ע"ש. והרמב"ן (שמות יב ט"ז) הביא ג"כ נוסחא המכילתא מהסמ"ג והיראים. וסיים, דבודאי דאסמכתא בעלמא היא שבאו לאסור מדבריהם אמירה במלאכה שלו. וסמכו אותה למקרא זה. ע"ש. גם הרמב"ם (סי' רמג סק"א) הביא תשובת הר"ר ישעיה הראשון בכת"י שהעתיק נוסחא המכילתא כהראשונים הנ"ל. וכי שראה גירסאות אחרות והן משובשות. והאריך בפ"י המכילתא. ע"ש"ב. אולם בשטה מקובצת (ב"מ צ. ד"ה מהו שיאמר אדם לגוי חסום פי פרתי וכו'. העתיק לשון הר"ן שהביא דברי המכילתא, כל מלאכה לא יעשה בהם, לא תעשה אתה ולא יעשה הגוי מלאכתך (וכי, כלומר דאסמכתא לאמירה לגוי אקרא). או אינו אלא לא יעשה הגוי מלאכתו ת"ל ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשובה. הא לא תעשה אתה ולא יעשה חבירך, אבל יעשה הגוי מלאכתו. וע"ש. והגר"א גורס כנוסחא שהביא הקול אליהו הנ"ל. וע' במ"ש ע"ד המכילתא מהר"י נג"אר בס' שבות יהודה (ד"יג ע"ג). ובס' טל אורות (רפ"ט ע"ב). וע"ע בס' ווי העמודים טא"י"ב (דק"ד ע"ג). ובס' שם חדש (דפ"ח ע"ב). ובפ"י המלבי"ם (פ"ר בא). ובשו"ת כתב סופר (חאו"ח ס"ס מה). ובשו"ת בית יצחק שמעלקים (חא"ח סי' לב אות ז). ובשו"ת ערוגת הבושם (חאו"ח סי' מו). ובשו"ת לבושי מרדכי (נדפס תרצ"ז ס"ס צט). ובשו"ת הרב"ז (סי' קלו בהערה אות ה). ועוד, ע"ש. והנה עתה ראיתי בשו"ת מעט מים (סי' כה אות טו) שהעיר קצת בדברי הקול אליהו הנ"ל. וי"ל ע"ד. לא עט האסף. וכעת עמד קנה במקומו. ועוד חזון למועד. החותם בהוקרה והערצה וביקרא דאורייתא עובדיה יוסף ס"ט

שגורו בכל רטיה שפירשה ע"ג קרקע שאסור להחזירה גזירה שמא ימרה. (וכפי רש"י עירובין (קב:). וכן בפירש"י ביצה (יא: כו, וחזרת רטיה, בשבת (עה:)) אמרי' הממרה רטיה בשבת חייב משום ממחק. עכ"ל. וע' זרע אמת בחידושי הש"ס (סי' טו). ע"ש. אבל לעולם גם מרן הב"י מודה שהממרה אספלנית רבה אסור מיהא מדרבנן. (איברא דקשה לי ע"ד מרן הב"י הנ"ל, מ"ש בירושלמי (פרק כלל גדול סוף ה"ב) הממרה את האספלנית חייב משום ממחק, וכן בירושלמי (פ"י דעירובין ה"יא) אבל לא יקנה את האספלנית שלא יבא לידי מירות, והממרה בשבת חייב חטאת. ע"ש. ומצאתי בס' טל אורות (במלאכת הממחק דס"ח סע"ב) שכי' להשיג על מרן בזה, מדברי הרא"ש והמרדכי והר"ן (שבת יח.). דהאי קילור מייירי בעבה ולא בצלול, ותדע דקתני דומיא דאספלנית שהיא רטיה עבה. ע"ש. וצ"ע. ל.

ב) אולם נראה דלא שייך ממרה בכה"ג אלא אם כן רוצה בקיומו של הדבר שמתמרה. כממרה רטיה ושעוה. אבל המשפסף משחת שינים שאין רצונו כלל בקיום המשחה אלא בנקיון השינים, ואחר זה תיכף שוטף פיו ושיניו במים ורוח עברה ותטהרם, בזה לא שייך איסור מירוח אפי' מדרבנן. וכן מצאתי כיו"ב במג"א (סי' שטז ס"ק כד). ע"ש מרן בש"ע (שם סי"א) וז"ל, לא ישפסף ברגלו רוק ע"ג קרקע משום דמשוה גומות, אבל מותר לדרסו לפי חומה, שאינו מתכוין למרה ולהשוות גומות. ואע"ג דממילא ממרה הוא, כי לא מכויין שרי משום מאיסותא. (ומתיבת, אבל מותר לדרסו וכו' עד משום מאיסותא". מועתק מפ"י רש"י שבת (קכא סע"ב). וכ"ה בהר"ן שם. ולשון הטור, "ואע"ג דממילא ממרה ומשוה גומות כיון שאינו מכויין לכך שרי משום מאיסותא". ע"כ.) וכתב המג"א, דמשמע ש"ע"ג רצפה שרי לשפספו, דליכא בהכי חשש אשוויי גומות לדעת מרן המחבר סי' שלז ס"ב שמתיר לכבד הבית כשהקרקע מרוצף, וכ"ה בירושלמי [פ"ז דשבת ה"ב דמיט' סע"א]. וצ"ע. דליתסר משום מירוח עצמו. וי"ל דממרה לא שייך אלא כשכוונתו שיתמרה דבר ע"ג חבירו, אבל הכא רוצה שיבלע בקרקע. עכ"ל. וכ"ה התוספת שבת (ס"ק ל). והתפארת ישראל בכלכלת שבת (סי' ל). והמשנה ברורה (ס"ק מט). והערוך השלחן (ס"ק לב). ע"ש. והא"ר (ס"ק לה) הביא דברי המג"א, וכי דצ"ע דרש"י והר"ן והטור קאמרי דהוי מירוח. ולק"מ, שהרי גם מרן הש"ע כ"ב, ובכ"ז מפרש לה המג"א שהוא לשון מושאל, ואינו אלא משום אשוויי גומות, וכדמחכח בירושלמי דשרי בקרקע מרוצפת. ומהר"א פרץ בס' אבני שהם (דניט' ע"ד) הביא דברי המג"א, וכי עליו, וקשה דנראה דהוי היפך מ"ש מרן הש"ע, דאע"ג דממילא ממרה הוא כי לא מכויין שרי משום מאיסותא. משמע דאי ליכא מיאוס אסור. ולפ"ד המג"א נראה דאפי' ליכא מיאוס שרי. וצ"ע. ע"כ. ולא ידענא מאי קשיא ליה למר, שהרי מתבאר מדברי המג"א (ס"ק כה). דדרסו לפי תומו אפילו משפסף ברגליו קאמר, וכמ"ש ג"כ הדרישה והא"ר, וא"כ הרי משוה גומות ע"ה. וע"ע בט"ז (סק"ו) שכי', ואע"ג דממילא ממרה וכו', פ"י והוי פסיק רישיה דמודה ר"ש דאסור בלא מתכוין, ומ"מ הכא שרי משום מאיסותא. עכ"ל. ובס' תהלה לרוד (ס"ק טו) הקשה ע"ז דהא פסיק רישיה דניח"ל חייב וא"כ איך אפשר להתיר חיוב חטאת משום מאיסותא. וצ"ל להט"ז דבאשוויי גומות ליכא למימר אנן סהדי דניח"ל, והוי פ"ד דלא ניח"ל דאסור מדרבנן. ע"ש. אכן לפמ"ש הפמ"ג (מש"ז סי' שלו סק"ב) דבכל אשוויי גומות הוי מלאכה שא"צ לגופה. ע"ש. אי"ש דברי הט"ז בפשיטות. דהוי פ"ד בדרבנן ומשום מאיסותא לא גזרו, אך התוספת שבת (ס"ק לא) לא כתב כן. וע"ע במש"ז (כאן סק"י) שכי', דהוי כמחטט. ור"ש דהוי מושלל. וי"ש דהוי מושלל. וי"ש דהוי מושלל.

סימן כו

נשאלתי אם מותר להשתמש בשבת במשחת שינים ע"י שפשוף במברשת, וביחוד לאדם הרגיל בזה, שיש לו צער בהמנעו מלצחצח שיניו במשחת שינים, כמעשהו בחול. (א) ראשית כל יש לבאר אם יש בזה משום איסור ממרה. שהוא תולדה דממחק, וכמבואר בשבת (קמו.) שהממרה שעוה סביב הנקב שבדופני הכלי לסותמו חייב חטאת. (ופרש"י, שהממרה הוי תולדה דממחק.) ובגמ' (קמו:) מישחא רב אסר, ושמואל שרי, מאן דאסר גזרינן משום שעוה, ומאן דשרי לא גזרינן. ופרש"י, מישחא שמן עב. ופסקו הרי"ף והרא"ש שם כרב דאסר. (וזה שלא כד' רביב"ה סי' שמ שפסק להקל כשמואל. ע"ש.) וכן פסק הרמב"ם (פכ"ג מה' שבת ה"יא) שאין סותמין את הנקב אפילו בשומן גזירה משום שעוה. וכ"פ הטושי"ע (סי' שיד סי"א), והסביר הב"י שם דאע"ג שאין המירוח בשמן עב ניכר, מ"מ כיון דשייך ביה מירוח קצת אתי לאחלופי בשעוה. ע"ש. ולפ"ז לכאורה הממרה משחת שינים יש בזה איסור מירוח מדרבנן מיהא, ואל תשיבני מ"ש מרן הב"י (סי' שכח סכ"ו) בדי"ה אספלנית, כי בחוספתא (פ"ז דשבת) חניא אספלנית

ב"ה יביע אומר חלק 3
ברוך שזוה"ק. פול. ס"ט

ראיתי לרבינו אברהם בן הרמב"ם בשו"ת ברכת אברהם (ליק תרי"ב. סי' יט עמוד לב) שנשאל בזה מר' דניאל הבבלי דהא הוי פסיק רישיה. והשיב. ולענין ב' שערות עיקרן מאדים וראשון משחיר. אע"ג דקושיא היא. איכא לפרוקי דכוונת הגוון לקוץ השער מעיקרו. וזה הואיל ואין כוונתו אלא לקוץ הראש המשחיר בלבד. ולא לגוון השער מעיקרו. משי"ה הו"ל דשא"מ ומותר. שאפשר שכשיגוונו אותו. שיכרתו מעיקרו. ואפשר שלא יכרת אלא ראשן בלבד. ומשי"ה גוון במספרים ואינו חושש וכו'. עכ"ל. ולפי"ז אין לנו הכרח להרחיב גבול הסבר ה"ה לשאר מלאכות. וכן משמע בסי' ישועות יעקב (סי' תקיט סק"ב) שיש לחלק בין מלאכת תיקון כלי. דבנה שייכא סברת ה"ה. לשאר מלאכות דבפ"ר חייב. ע"ש. וכ"כ בשו"ת עירוגת הנושם (חאו"ח סי' פד) בשם הגאון מהר"ם בנעט בסי' מגן אבות. ע"ש. ולפי"ז נסתלקו קושיות הרב שונה הלכות (דמ"ב ע"ג) שהפליא עצה הגדיל תושיה בתשו' הקשות על ה"ה מכמה דוכתי. ע"ש. ברם כל קבל דנא אנכי הרואה ה"ה גם לענין מלאכת גוון. וכן מצאתי בלחם יהודה עייאש (דכ"ו סע"א) בשם. הגאון מהר"ח אבולעפייא ז"ל דס"ל סברת ה"ה בשאר מלאכות. ע"ש. וכ"כ מהר"א יצחקי בשו"ת זרע אברהם ח"ב (אה"ע סי' א ד"ב ע"א). ע"ש. ועי' בשו"ת נחלת בנימין (סי' ע). בקושית המרכבת המשנה בע"ז (יב). נחפזו לו מעותיו לפני ע"ז דאי לאו משום מראית העין היה מותר לשחות וליטלן. ואמאי לא נאסר משום פסיק רישיה. ותי' ע"פ סברת ה"ה דכשאינו מתכוין אין כאן איסור כלל גם בפ"ר. ע"ש. וי"ל. ועמ"ש בשו"ת מחזה אברהם (חאו"ח סי' ס) בד"ה עוד. שיש"ל דאף לה"ה איסורא דרבנן מיהא איכא. ע"ש. אך אין כן דעת מרן הב"י (סי' שיח) ועוד אחרו. ובמק"א כתבנו בזה. ועי' בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו' בתרא ס"ס צט). ודו"ק.

ד) וראיתי בשו"ת גנת ורדים (כלל ג סי' יד) שהביא דברי הרמ"א שאסר לרחוץ בבורית שקורין זיף משום נולד. וכתב ע"ה. ושאלתי מחכמי האשכנזים פירוש זה ואמרו לי שהוא הסאבון. ולפי שיש במקומותינו שני מיני סאבון. יש שהוא קשה כאבנים ויש שהוא עב ומסומך כדבש זיפים. (ע' סוטה (מז): ופרש"י שם). חקרתי ושאלתי ע"ז לחכמי האשכנזים. ואמרו לי כי בארצותם הסאבון קשה כאבנים. וזה הסאבון שהוא רק כדבש אינו מצוי ביניהם. וכיון שדרך הסאבון להיות כגבשושית שאין פניו חלקים רק עולה ויורד. וע"י שרוחצים בו מתמחה והולך ונעשים פניו חלקים. והנה המחליק פני הדבר יש בו משום ממחק וממרח וכמ"ש הרמ"א (סי' שכא) שיש להחמיר שלא להחליק פני האוכל. וא"כ יותר היה לנו לחוש בסאבון לאיסור ממרח דהוי חשש מלאכה דאוי. יותר מחשש איסור נולד. שאינו אלא איסור קל מדרבנן בעלמא. ונראה דה"ט לפי שעיקר דין מלאכה שא"צ לגופה במחלוקת שנויה יש מהירין ויש אוסרין. ועד כאן לא אסרו אלא כשמכוין להדיא לעשות אותה מלאכה. רק שא"צ לגופה של מלאכה ההיא בעצמה שכל צרכו הוא בשביל דבר אחר. הלא"ה שרי. וכהא שכי הרמב"ם (פ"י משבת ה"כ) שהצד דברים שיש במינם ניצוד אפי' שלא לצורך חייב דמלאכה שא"צ לגופה חייב. ושם (הכ"ד) שהצד דברים ויתושים וכיו"ב פטור שאין במינם ניצוד. ונראה שבהיות דבר ב' תנאים אלו. שאין במינו ניצוד וגם שאינו מתכוין לצוד אין להחמיר כלל. כיון שאפי' יתכוין לצידה אין שם איסור אלא חומרא בעלמא. א"כ כשיהיה נוסף שם שא"צ לגופה של צידה יהיה מותר לגמרי. ויצטרף לזה שבעיקר משאג"ל יש מתירין לגמרי. דסברי דהיינו הך דר"ש דס"ל דדבר שאינו מתכוין שרי. ונקטינן כוותיה. ועלה בידינו שאין בסאבון איסור מטעם ממרח. ע"כ. והנהניו דנראה דאשכחיהוניה מהלוקת הפוסקים באו"ח (סי' שטז

טל אורות (דס"ז ע"ד). ע"ש). או המחליק כלונסאות שיהיו ראשיהן שוין (שבת ע"ה:). וכן המשפשף כלי כסף בגרתקון להחליקו. (שבת צ"ג) וכל כיו"ב. וע"ע באור זרוע (הל' שבת סי' עד). ע"ש. והענין השני כשממרח רטיה או שעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמחים עד שיחליק פניהם חייב משום ממחק. (לשון הרמב"ם פ"יא משבת ה"ו). ובוהו הוא שמתנה המג"א שצריך שתהיה כוונתו למרח הדבר ע"ג חבירו. אבל אם רוצה שיבלע ויעלם לגמרי לא שייך בכה"ג מירוה. ולפי"ז אין זה ענין להשף העור בין העמודים. וז"ב. ומעתה נראה שדברי המג"א והאחרונים שעמו שייכים גם לנ"ד. דהממרח משחת שינים אין כוונתו אלא לנקות השיניים ולצחצחן. ובה"ג לא חשיב מירוה כלל ומשרא שרי. ל

ג) ולכאורה יש להעיר עוד בזה. ובתחלה נביא מ"ש הרמ"א (סי' שכו סי'). שאסור לרחוץ בבורית שקורין זיף דהו"ל נולד. ע"ב. ולכא"ו ק' דאמאי הוצרך הרמ"א לטעם נולד. ולא אסר מטעם איסור ממרח תולדה דממחק. וכמו שראיתי כן להמעשה רוקח (פכ"ב מה' שבת ה"ג) והוא אב מלאכה. ופסיק רישיה דניחא ליה. וכ"כ הופסקים בהכרח. והוא אב מלאכה. ופסיק רישיה דניחא ליה. וכ"כ הופסקים ע"כ. וביותר יש להעיר ע"ד המג"א (סי' שכו ס"ק יא) שכי. שיש מתירין בזה. לדוקא בברד ושלג שעומדים למשקים הוי נולד. משא"כ בבורית. שלטי הגבורים. ע"כ. ולא העיר כלל מדין ממרח. ולכא"ו י"ל דה"ט משום דלא חשיב ממרח אלא כשצריך לאותו דבר שמחליקו וממחקו כגון שעוה שע"פ הנקב וכיו"ב. אבל כאן הרי מה שממחה על ידו אינו צריך לו ואינו רוצה בקיומו. שאינו בא אלא לנקיון כפיו. ובעין מ"ש המג"א (סי' שטז ס"ק כד) הנ"ל. ומה שמתמחה ומשתפשף מגוף הסבון. הרי אינו מתכוין לזה כלל. ואין לומר דהוי פסיק רישיה (וכמ"ש המעשה רוקח הנ"ל). ד"ל דדמי למ"ש הרמב"ם (פ"י מה' שבת ה"ב). המכבה גחלת של מתכת פטור. ואם נתכוון לצרף חייב. וכי ה"ה. שדעת רבינו שכל שאינו מתכוין לצרף אין ראוי לומר בו דהוי פסיק רישיה וחייב. מפני שכשהוא מתכוין הוא עושה מלאכה. וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל. שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי. ודמי למש"כ בפ"יא שכל שאינו קוטם הקיסם לחצות בו שיניו. אע"פ שראוי לכך בקטימתו. פטור לכ"ע. ע"ש. וה"נ כיון שאין לו צורך להחליק הסבון ואינו מתכוין לכך מותר. ומיהו נראה לחלק דשאני התם לענין עשיית כלי כל שאינו מתכוין אין כאן עשיית כלי. אבל בזה הו"ל ככל פסיק רישיה. שאע"פ שאין רצונו אלא במה שמתמחה על ידו. כיון שבהכרח מתמחה הסבון ונעשה חלק ע"י. יש בו משום ממחק. וכדאשכחן בשבת (עד:). הממרט את הכנף חייב משום ממחק. ופרש"י. והמורטו. לצד זנבו שהוא קשה. שממרט השער מכאן ומכאן. ומשליך הקנה ונותן השיער בכר ובכסת. ע"ב. הרי שאע"פ שעיקר כוונת מריטתו לצורך השיער. כיון שע"י מתמחה הקנה חייב משום ממחק. והן אמת דהריטב"א שם הקשה על רש"י. דהא הוי מלאכה שא"צ לגופה שהרי אינו צריך לחלק הקנה כלל. ומירש דמירי שצריך לקנה לעשיית כובעים. וכ"ה בטל אורות (דס"ז ע"ד). וכ"כ ר' פרץ בסמ"ק (סי' רפ). וז"ל המאירי. והמורט. והוא שאחר שקטם סביב קנה הנוצה כרצונו. מורט בידו כל הנושאר כדי שישאר הקנה בלא נוצה לארוג ממנו כובעים. חייב משום ממחק. שהוא מכוין להחליק הנוצה עד שתהיה ראויה לכובע. ע"כ. וע"ע בנשמת אדם (כלל לה סי' ב) שהעמים פירוש זה גם בכוונת רש"י. ע"ש. ומ"מ נראה דכשממרט לצורך השיער נמי הוי מיהא מלאכה שא"צ לגופה. דאיסורא מיהא איכא. וכמ"ש הריטב"א. ועמ"ש"כ (בסימן הקודם אות ז) אם בכל מלאכות שייך לומר הסבר ה"ה הנ"ל דכשאנו

סימן קע"ו

תשובות קצרות - עניני רפואה

תרופות בשבת

שאלת: כמי שכואב לו ראשו, אמנם אינו נופל למשכב מחמת זה, האם יכול לקחת כדורים בשבת. עוד שאלת: האם יש חילוק בין כדור שכולעו בפני עצמו, לבין כדור שנוחתים במים שנמס ושותים אותו.

תשובה: רפואה אסורה בשבת, ואין הבדל בין בפני עצמה או שמערב אותה באיזה מאכל. וגדר נפל למשכב, כל אדם צריך לדון בעצמו אם זה כאב חזק או לא. ואם קשה לו להתרכז או להתפלל וללמוד מחמת הכאב, ודאי שנקרא שנפל למשכב.

ויטמינים בשבת

שאלת: האם מותר לתינוקות לקחת ויטמינים בשבת, והאם מותר למבוגר לתת אותם לתינוק.

תשובה: מותר רק בשביל ילדים, ולמבוגרים אסור לקחת ויטמינים.

שימוש בשבת ברפואה בצורת אבקה

שאלת: אבקה רפואית האם מותר להניחה על הגוף בשבת.

תשובה: באבקה העשויה לרפואה, איני רואה מקום היתר, וכי מפני שזה נראה כאבקה פשוטה היא מותרת. אך אם הדרך שמשתמשים באבקה זו אף שלא לרפואה, כבר נפסק בשו"ע [אור"ח סי' שכ"ח סעי' ל"ז] שמותר, וכמו שמן לרפואה אם דרך בריאים להשתמש בזה לתענוג מותר.

המחמט בפצעיו בשבת

שאלת: כאלה שפותחים את פצעייהם ולא מזניחים את עצביהם גם כיום השבת, האם יש להם דין מפני מורסא שפטור ומותר.

תשובה: אלו שעושים כן שלא כדין הם עושים, ומפני מורסא שהתירו בשבת אינו אלא במקום צערא, וגם באינו צריך לפתח.

להתגרד בשבת

שאלת: מי שיש לו צער בגופו וצריך לחכך ולגרד, ועל ידי זה יוצא דם ונתלש שערות, האם מותר בשבת.

תשובה: הרי זה דין של מפני מורסא שמותר במקום צער, כיון שהוי מלאכה שאינה צריכה לגופא. וזה מותר אפילו בפסיק רישיה. אבל אם אינו מוכרח שיצא דם או יתלשו שערות, הרי זה מותר בלאו הכי [גם אם יצא דם או יתלשו שערות] דהא אינו מכוין ומותר.

תרופה למעים בשבת

שאלת: אם מותר לקחת בשבת מה שקורין Metamucal שמועיל לבני מעיים ולהקל עליו בבית הכסא.

תשובה: איני רואה היתר בזה וכיוצא בו, ואסור משום רפואה אם לא שחולה כל גופו.

למרוח משחה בשבת

שאלת: האם יכול למרוח משחה על חניכיים של תינוק, כדי שלא יכאב לו.

תשובה: אין בזה איסור משום ממחק כיון שהתרופה נבלעת בחניכיים, ועי' מגן אברהם [סי' שט"ז ס"ק כ"ד] שכתב שאין איסור ממרח אם מבליע הדבר, והביאו המ"ב שם ס"ק מ"ט. והגם שיש במעשים אלו משום רפואה, אין איסור רפואה בתינוק ולכך יש להחזיר.

אמנם למרוח וזילין על הידים יהיה אסור מדרכון משום רפואה, ולא מדאורייתא משום ממחק.

בדיקת הריון בשבת

שאלת: אם מותר בשבת לעשות בדיקת הריון ששמים איזה סם מיוחד בתוך המי רגלים ואם משתנה צבע המים אז יודעים מה התוצאות, וכך נוגע לחולי סוכר שעושים ג"כ בבדיקה כזו.

תשובה: ג"ל משני טעמים שמותר, דצובע לא הוי מלאכה אלא כשברצונו לצבוע לאיזה צבע, מה שאין כן בזה אין צריך יותר משני מראה המים. אך אפשר שטעם זה לא יועיל לבדיקת מחלת הסוכר [ששם כן תלוי במדת הצבע]. אבל ג"ל מטעם אחר דשרי, דצובע לא הוי מלאכה אלא כשיש תקון בדבר הנצבע, מה שאין כן בבדיקות הג"ל שאין שום תקון בצביעה זו.

ובזה לענין מיושב היתר הבדיקות לז' נקיים, אף שברצונו שיהיה הדם על הבגד, אלא דקשה למאן דאסר אף בדרך לכלוך, וצ"ע.

לשמור מי רגלים לבדיקה

שאלת: האם מותר לקחת מי רגלים בבוקר בשבת ולהניחם במקרר, כדי שיבדקם אחר השבת.

ע"ג אור יצחק חלק א
הר"ג ל יצחק זקאני ט"ל

מנוחת פרק כ אהבה קיז

עליהם אפי' אם היא מרוחה במשחה קשה.²⁶ כמה דברים אמורים שלא הניחה על גבי קרקע או דבר המחובר לקרקע בזמן שהסירה, אבל אם כשהסירה הניחה ע"ג קרקע או על גבי דבר המחובר לקרקע, אסור להחזירה ע"ג הפצע בשבת.²⁷ ואם היא מרוחה במשחה רכה ביותר, מותר להחזירה אפי' אם הניחה בינתים על גבי קרקע.²⁸

7 ט. אסור בשבת למרוח בשום מקום בגוף משחה קשה או אפי' משחה רכה שהיא סמיכה²⁹ משום ממחק.³⁰ ואפי' אם ממרה את המשחה עד שכולה נמוסה ונבלעת בגוף האדם אסור. לפיכך אסור להשתמש בשבת במשחת ידים וכיוצא בה, וכן אסור לאשה למרוח משחה על פניה או שערותיה.³¹ ואם יש צורך למרוח משחה על פצע וכיוצא, יש להוציא את

מנוחות

בשבת קילור עבה משום ממרח. ע"ש.

סממנים, שכיון שמרת את המשחה על התחבושת קודם שבת יש לו היכר ולא יבוא לידי שחיקת סממנים. ועיין לעיל בחלק א' פרק כא סעיף עה והערה 233.

7 (31) הנה מצד הסברא נראה שלא שייך איסור → ממחק בממרח דבר ומחליקו אלא אם הדבר המתמרח נשאר גוש עבה אחר מירוחו, אבל אם ממיסו והופכו לנוזל ע"י מירוחו, אין בזה שום ממחק. שלא שייך מירוח בדבר נוזלי. ואף שקודם מירוחו היה קשה, מ"מ כיון שממיסו והופכו לנוזל אין בזה דמיון לממחק את העור. וכן מוכח ממי"ש הטושי"ע (סימן שכח סעיף כב) וז"ל: מעבירין גלדי מכה וסכין אותה בשמן "אבל לא בחלב (החית צרויה) מפני שהוא נימוח". עכ"ל. וכתב מרן בב"י שמ"ש הטור מפני שהוא נימוח, רצונו לומר, שדומה לריסוק שלג וברד בשבת שאסור משום שנראה כבורא המים מהם והוי מוליד. כמו שנתבאר בסימן שכ. וסיים מרן: שכ"כ המרדכי והסמ"ג והגהות מימוני. עכ"ל. וכיו"ב כתב הרמ"א בהג"ה (סימן שכו סעיף י) וז"ל: ואסור לרוחץ ידיו במלח ובבורית שקורין זי"ף או בשאר חלב (החית צרויה) "שנימוח על ידיו והוי נולד". עכ"ל. ולכאורה למה לא אסרו לסך בחלב מצד שהחלב

(26) כ"מ מפשט הגמ' (ערובין קב:) והטושי"ע (סימן שכח סעיף כו).

(27) גמ' ערובין (קב:), טושי"ע (סימן שכח סעיף כה).

(28) עיין לעיל בהערה 25.

(29) עיין לעיל בהערה 17.

(30) כ"כ הרא"ש בפסקיו (פ"ק דשבת סימן לג) שאסור בשבת להניח קילור עב ע"ג העין משום גזירת שחיקת סממנים או שמא ימרח, אבל קילור צלול מותר להניחו בשבת ע"ג העין כדאמרינן בפרק שמונה שרצים (שבת קח:): שורין קילורין מע"ש ומניחין ע"ג העין בשבת. ע"כ. וכ"פ הטור (סימן רנב). וכן הסכימו האחרונים (סימן רנב סעיף ה) שאסור להניח

ספר מנוחת אהבה

חלק א' ע"ש

ברמ"א למה לא אסרו לסך בחלב מצד שהחלב

מתמרח. ועיין בראב"ן (סימן שפ) שכי שחלב דינו כשעוה ויש בו איסור מירוח. וכ"כ האחרונים (סימן שיד סעיף יא). ע"ש. וצריך לומר דדוקא כשממרח את החלב אסור משום ממחך אבל כשסך בו וממיסו בשמן, אין שייך בזה ממחך כלל ולכן אין לאסור אלא מצד שמוליד ממנו שמן. וכן מוכח ממ"ש המרדכי (ס"פ במה טומנין) בשם רבינו יחיאל מפריז, שמותר ליתן כנגד האש בשבת פשטידא אעי"פ שהשומן שבתוכה נמחה וראיה מדאמרינן (שבת מ:): סכה אשה ידה שמן ומחמתה כנגד המדורה וסכה לבנה. וסתם שמן זית הוי קרוש ואפי"ה שרי. עכ"ד. והובא בב"י (ס"י שיח). ומוכח דס"ל דמותו לסוך בשבת בשמן קרוש ולא הוי ממרח וממחך. וצריך לומר כמ"ש דלא שייך איסור ממרח וממחך כשממיס את הדבר הקשה והופכו לנוזל, ודוקא כשנשאר קשה וממרחו על איזה דבר ומחליק פניו אסור משום ממחך.

וראייתו להגרעיי שליט"א בשו"ת יביע אומר
חלק ד' (חאו"ח סימן כח אות יג) שהוכיח במישור מהראיות שהבאנו לעיל דלא שייך איסור ממרח בסיכה, וביאר זאת עפ"י המג"א (סימן שטז ס"ק כד) דלא שייך איסור ממרח אלא כשכוונתו למרח דבר ע"ג חבירו, אבל אם כל כוונתו להבליעו בחבירו כמו ממרח רוק ע"ג קרקע שכל כוונתו להבליעו בקרקע לא שייך בזה ממרח. ע"ש. והיינו כשסך שמן עב וקפוי או חלב ע"ג גופו, שכל כוונתו להבליעו בעורו ואין כוונתו שיהיה ממורח ע"ג עורו, אין בזה משום ממרח. ושכ"כ מהרש"ם בספר אורחות חיים החדש (סימן שכח אות כ) להתיר לחולה שאין בו סכנה לסוך במשחה עבה (הנקראית זאלב) עד שתתמחה ותבלע בגופו, וסמך ע"ד המג"א הנ"ל. ע"ש. ושכ"כ בספר מנחת שבת בהשמטות (דקמ"ו ע"ד) להתיר למשוח משחת עינים עבה

בשבת לחולה עינים שאין בו סכנה וסמך ע"ד מהרש"ם הנ"ל. ע"ש. ובאות יד הביא מ"ש התפארת ישראל (בכלכלת שבת אות ל) שהמצחצח נעלים על ידי משחת נעלים בשבת חייב משום ממרח. והעיר עליו, שהמושח נעלים אין רצונו להשאיר גוש מהמשחה על גבי נעליו רק ברצונו שישאר הצבע דוקא על פני העור והמשחה עצמה נימוחה על העור ואין כאן אלא חזותא בעלמא ולא דמי לממרח שעוה על נקב חבית שברצונו להשאיר את גוש השעוה על פי הנקב. ואף שיש לחלק בין ממרח רוק להבליעו בקרקע שמגמתו שלא ישאר שום רושם והיה כלא היה לבין ממרח צבע המשחה על נעלים שכוונתו להשאיר ממנו עכ"פ משהו שיצבע את עור נעליו, מ"מ לא מסתבר שיהיה בזה חיוב מן התורה כיון שעיקר המשחה נימוחה ולא נשאר רק רושם בעלמא. ואסיפא דמילתא מסיק לאסור מדרבנן עכ"פ כשרצונו להשאיר איזה רושם. עש"ב. אולם לפע"ד גם כשכוונתו להשאיר איזה רושם מהדבר שממרח בדרך סיכה אין לאסור משום ממרח אפי' מדרבנן שכיון שנמס ונעשה נוזל לא שייך איסור ממרח בדבר נוזל וכמשי"ל בס"ד, וא"צ כאן לדברי המג"א. וראיה לדברינו ממ"ש בגמ' (שבת מ:): אשה סכה ידה שמן, ומחמתה כנגד המדורה וסכה לבנה הקטן. ופירש המרדכי בשם רבינו יחיאל דמייירי בשמן זית קרוש וכמשי"ל ומוכח שאעי"פ שאין כוונת האשה להבליע את השמן בידה עד שלא ישאר שום רושם, שהרי כל מטרתה לסוך בו את בנה הקטן, אעפ"כ מותרת להמיסו על ידיה ואין עוברת על איסור ממרח כלל. והיינו כמ"ש בס"ד שכיון שממיסה אותו ונעשה נוזלי לא שייך איסור ממרח וממחך בנוזל. ועיין בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק לג הערה נח) וי"ל ע"ד.

ומכל מקום אף שאין לאסור בזה משום

**המושחה מהשפוח
המושחה רכה כי
שהוא עב קצת,**

**י. מותר ב
דם מהחניכים**

ממרח מ"מ יש לאסור והופכה לנוזל והו"ל ב וברד וכמו שאסר בש לסוך בחלב בשבת כ ואמנם במשחה רכה מוליד, וכ"כ בספר כ בבדי השלחן עמוד ז ע"ש. אולם למעשה ני הואיל ודרך להמיסו שמשנתנה מראה וצורו למוליד ורק במשחה נוזלית ממש יש להקל

32) כ"כ החזון איש ח:

33) עיין לעיל בהערה :

34) עיין בשו"ת יביע כז - ל) שהעלה להתיר
ממרח כיון שאין כוונה שיניו רק לנקות את המג"א (סימן שטז ס"י קרקע מרוצף. [אמר בהערה 31 בלאו ה"כ ממרח. ע"ש, וצ"פ י שממיס את המשחה ו לא שייך בה ענין מ בהערה 31 לאסור מרי

המשחה מהשפופרת ולתתה כמות שהיא על הפצע בלא למורחה. ³² ואם המשחה רכה ביותר אף שאינה צלולה ונוזלית ממש אלא כעין סבון נוזלי שהוא עב קצת, מותר למורחה על הגוף בשבת. ³³ ל

ד י. מותר בשבת לצחצח שינים במשחת שינים, ³⁴ אם אין ודאי שיצא דם מהחניכים בשעת הצחצוח. ³⁵ ומ"מ אסור להדיח את המברשת אחר

מנוחת

ממרח מ"מ יש לאסור מצד שממיס את המשחה והופכה לנוזל והו"ל מוליד. ודומה למרסק שלג וברד וכמו שאסר בש"ע (סימן שכה סעיף כב) לסוך בחלב בשבת מפני שנמחה והוי מוליד. ואמנם במשחה רכה לכאורה לא שייך איסור מוליד, וכ"כ בספר קצות השלחן (סימן קלח בבדי השלחן עמוד צט) לענין משחת שינים. ע"ש. אולם למעשה נ"ל להחמיר במשחת ידים הואיל ודרך להמיסה לגמרי ע"ג הידים עד שמשתנה מראה וצורתה הראשונה לגמרי ודמי למוליד ורק במשחה רכה ביותר אף שאינה נוזלית ממש יש להקל למעשה.

(32) כ"כ החזו"ן איש חאו"ח (סימן נב אות טז).

(33) עיין לעיל בהערה 17.

74 (34) עיין בשו"ת יביע אומר ח"ד (חאו"ח סימן כז - ל) שהעלה להתיר בזה. ושאין לאסור משום ממרח כיון שאין כוונתו להשאיר את המשחה על שיניו רק לנקות את השינים ולצחצחן וכמ"ש המג"א (סימן שטז ס"ק כד) לענין מירוח רוק ע"ג קרקע מרוצף. [אמר המחבר, לפמ"ש בס"ד בהערה 31 בלאו ה"ט לא שייך לאסור משום ממרח. ע"ש, וצרף לכאן]. ואין לאסור מצד שממיס את המשחה ומוליד דכיון שהמשחה רכה לא שייך בה ענין מוליד. עש"ב. ואף לפמ"ש בהערה 31 לאסור מריחת משחה על ידים בשבת

מצד מוליד. ע"ש. שאני התם שעל ידי מריחתה בידיים משתנה צורתה וצבעה לגמרי והופכת ללחות בעלמא, משא"כ במשחת שינים. ועוד, שבמשחת ידים שמושחה על הידים ניכר לעין שינוי צורתה והו"ל מוליד, אבל משחת שינים אין ניכר לעין שינוי צורתה כשמשפשי בה את השיניים, שהכל נעשה בתוך הפה, ודעת כמה ראשונים שאין לאסור משום מוליד כשאין ניכר הדבר שנולד וכמ"ש בס"ד בחלק ב' פרק ו' סעיף כח וע"ש בהערה 111. ואף שדעת מרן לאסור בזה וכמ"ש בהערה 112 ושכן עיקר למעשה. מ"מ בני"ד יש לצרף גם דעת הרמב"ם וסיעתו שאינם מפרשים איסור ריסוק שלג וברד משום שמוליד המים, רק מחשש שיבוא לידי סחיטת פירות העומדים למשקין. עיין במ"ש בס"ד בחלק ב' פרק ו' הערה 104. ולפ"ד מותר למרוח משחה על הידים בשבת דל"ש בזה חשש סחיטת פירות שהמשחה אינה אוכל וכמ"ש כיו"ב שה"יג (סי"פ במה טומנין), ועיין בחלק ב' פרק ו' הערה 120. ואף שגם בזה מרן חולק על הרמב"ם וס"ל טעמא דמוליד וכמ"ש בס"ד שם בהערה 103 ע"ש. מ"מ בני"ד דאיכא ס"ס יש לומר שגם מרן ז"ל יודה להתיר וכמ"ש האחרונים דעבדינן ס"ס אף אם כל אחד מהספקות נגד מרן ז"ל, משום שבהצטרף שני הספקות יחד אפשר שגם מרן יודה, ולא אסר אלא היכא שכל ספק בא לבדו. ל

(35) ואם בכל זאת יצא דם בשעה שצחצח לא

וטוחן [כלומר ואף משום טוחן ליכא] כיון דאינו צריך לנסורת רק שבות ע"כ. הרי מבואר להדיא מדברי הפמ"ג דלא שייך ממחק כי אם כשעל ידי זה ניתקן הכלי עצמו, אבל משום הסרת הלכלוך הנדבק עליו אף שאי אפשר להסירו אלא אם ממחק קצת מגוף העור נמי אין בה משום ממחק, ובאמת גם אלי' רבה רמו בדבריו דמקום יש לחלק, וכנראה כוונתו גם כן לחילוק זה.

זעב"פ העולה מדברינו, דבהסרת הלכלוך הנדבק על העור וכדומה וודאי דליכא בזה משום ממחק, אבל במגרר גוף העור וניתקן על ידי זה אף שכבר נגמר תיקונו איכא איסור מדרבנן, וא"כ נראה דהוא הדין נמי בגרידת מנעלים כהיום שהם מתוקנים כל הצורך, דאין עלה חיוב ממחק מה"ת במה שמגרר קצת מן העור כיון שכבר נגמר החלקת העור, ואין בזה שום תיקון להמנעל, ולא הוי אלא איסור דרבנן.

זחזזור לגוף דברי הגמרא דהשף בין העמודים חייב, הנה בקרבן העדה (ירושלמי שנת פ"ו הל' ב', נ"ז ע"א) כתב דיש שפירשו דהכוונה דמחליק את העמודים (ולא העור) שיהא העמוד חלק, ע"י שמשפשף עם חתיכת עור את העמוד, כמו שעושין כהיום בנייר המיוחד (שקורין בלשונם סענ"ט פאפיי"ר). ולדינא אין נפקא מינה בין הפירושים דבין אם משפשף את העור, או את העמוד עם העור, תרווייהו חשיב ממחק וחיוב.

ממחק צפורן

76 **ג** כתב המג"א (סי' קס"א ס"ק ה') וז"ל בשבת אסור לגרור הטיט שתחת הצפורן ע"כ, וכתב המחצית השקל דכוונתו דיש בזה משום ממחק ע"כ. וצ"ל אף דאינו מתכוין לגרר

הצפורן עצמו, מ"מ פסיק רישא היא דע"י שגורר הטיט יתמחק חלק מהצפורן, ובשו"ע התניא (ס"ד, נמוסגר) העתיק דברי מג"א לדינא. אבל באלי' רבה (ס"ט) חולק על המג"א, וס"ל דלא הוי בכלל פסיק רישא ומותר לגרור הטיט, ובלבד שלא יגרור את הצפורן עצמו. ונע"י בדברינו (מלאכת מושב א"ת " נהערה) מה שכתבנו בפלוגתת הפוסקים בגדר פסיק רישא.

מוהל שמהליק צפרניו

ונראה דלכולי עלמא אם מתקן צפרניו להחליקו שתהיה כל צפרניו אצבעותיו שוה (ולא שנוטלן משום גודלן), או מוהל שמתקן ומחליק צפרניו בשבת, יש בזה משום מלאכת ממחק, וע"י שו"ת חת"ס (או"ח סי' ע"ח) ובליקוטי הערות (ס"ט).

הפרת שעה או דבר אחר הנדבק לנייר, מעל הנייר

ד הנה ראיתי בתפארת ישראל (לכלל השנה ס"ט) שכתב דאסור להסיר שעה שנטף על הספר, דיש בזה משום ממחק, וצ"ע שכן כתב בשו"ת מעיל צדקה (סי' כ"ה) ולענ"ד דבריו צ"ע דממחק היינו דוקא בכגון מגרר שערות מעל העור להחליק העור, שהשערות היו מדובק ומחובר עם העור, וכן כל כיוצא בזה דהוי כגוף אחד עם איזה דבר הוי ממחק במגררו או מסירו להחליק פניה, אבל במה שמסיר שעה שנטף על הקלף שהיה דבר נפרד לגמרי כגון שעה שנדבק לספר, לכאורה אין עליו שם ממחק.

ז ומה שצ"ע לשו"ת מעיל צדקה, הנה דבריו מובא במחצית השקל (סי' ט"מ ס"ק ג') וע"י שם דמיירי לענין משה פני לוחי השעה שהיה בזמניהם, והוא מקום מקובץ משעה שעליו היה כותבין, בזה שייך מירוח [תולדה

דממחק כדלקמן (א) ומחליקו למחוק מה דמחלק ומשוה פני הע שעה שנטף על הו מדבריו דמותר לכתו מהאי טעמא שכתבנו ממחק משום שאינו ג משמע דעת האחרונים להקל בהסרת שעה הקלף מתחתיו בלי ג שבות יעקב (ס"ז סי' ד מומק

אמנם שוב ראיתי ב ספר מורה, שעי טיפת שעה שנטף ע תורה וכו', אם השע כלאחר יד, דהיינו ע"י תורה ועל ידי זה יפול ואפילו בשבת, ואין נ ניכר שמחמת היבשוו בחזק, אבל להסיר הו אסור משום ממרח (ו מדבריו דהיינו טעמא ע"י שיכפל הקלף ויפו השעה דבוקה להקי נפרד מהקלף דבזה ל אם השעה דבוקה נ שייך בהסרת השעה פני הקלף, דכיון דדנ כדבר נפרד, וזהו כמו וא"כ אפשר דלזה נמי שמחלק ג"כ בדבריו נ שמקפל הקלף והשעו ממחקו ומגררו בצפור שכתב השער אפרים שצריך לגררו יש בה ללמוד מזה חידוש דין

מלאכת ממרח וכו', ואסור ללבוש מנעלים שנמשחו בשבת ע"י עכו"ם עד מוצאי שב"ק בכדי שיעשה עכ"ל. [ועי' שם בתשורת ש"י שחידש דאף אם נאמר דהוי איסור תורה, מ"מ אין צריך להמתין במוצאי שבת כדי שיעשה, דדומה להדליק עכו"ם נר במקום שיש שם כבר נר דולק (עי' סי' רע"ו ס"ד) עיי"ש].

וכפי הנראה נחלקו ביסוד מלאכת ממחק, אם במחליק דבר הנדבק לעור בחוזק ואין ההחלקה בגוף העור שייך ממחק, ודעת האחרונים האוסרים בדבר הנדבק בחוזק חייב במסירה משום ממחק, ומדברי שער אפרים משמע ג"כ דשעוה הנדבק בחוזק ומסירו שייך ממחק על החלקת פני הקלף, אף שאינו תיקון והחלקה בגוף הקלף (א).

ממרח תולדה דממחק

76 (ה) **עור** כתב הרמב"ם (פי"א הל' ו') וכן הממרח רטיה כל שהוא או שעוה או זפת, וכיוצא בהם מדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם, חייב משום מוחק ע"כ, ומקורו בגמרא (עירובין ק"ג ע"ג) לענין חזרת רטיה על גבי מכה בשבת, דאמרינן ורטיה עצמה (ר"ל המשיחה שעליה) לא יקנח מפני שהוא ממרח, ופי' רש"י (ד"ה שהוא ממחק) מחליק גומות שברטיה, מירוח חייב משום ממחק, עכ"ל. נתבאר דחייב על ממרח משום תולדה דממחק, והנפקא מינה בין ממרח שהוא תולדה לממחק שהוא אב, דפעולת ממחק היינו שממחק ומסיר כל דבר שמונע מלהיות פניו חלקה ושוה, כמו שמסירין

מן העור את שיירי השער או חלקי העור שנקלף ע"י גרירה, וממרח היינו שמשווה ומחליק אותו דבר עצמו שמחליקו, ומשתמש על ידו, כמו מירוח משיחה שעל הרטיה דעל ידי זה נעשית ראויה ליתנו על המכה.

ומה שכתב הרמב"ם או שעוה וכו' וכיוצא בהם מדברים המתמרחים, מבואר במתני' (שנח קמ"ו ע"א) חבית שהיתה נקובה לא יתן עליה שעוה, מפני שהוא ממרח ע"כ. ור"ל דממרח השעוה לדובקה בדופני הכלי סביב הנקב, ומובא לדינא בטור ושו"ע (סי' ש"ד ס"א) ומבואר שם (עי' נז"י ס"ט) דבשומן עב, אין בה משום ממרח מן התורה משום דאין המירוח מתקיים כמו בשעוה וכו', ועי' בתולדות שמואל (סי' ס"ה אות ו').

ועי' במה שכתב המג"א (סי' ש"ח ס"ק כ"ג) והמחצית השקל (ס"ט) בשם התוספת שבת (ס"ט ס"ק כ"ו), והיוצא מדבריהם דבכל דבר המתמרח שייך מירוח, דהא קי"ל הממרח רטיה חייב ולא חלקו מאיזה דבר היא נעשית, ומשום הכי כתבו דשייך מירוח בכצק ובכל דבר שהיא עבה ומתקיים בעת שמחליקו ע"ש.

77 ממרח לתכלית שיבצע במקומו

1 **כתב בשו"ע** (סי' שט"ז ס"א) לא ישפשף ברגלו רוק על גבי קרקע משום דמשוה גומות, אבל מותר לדורסו לפי תומו וכו' ע"כ, וכתב עלה המג"א (ס"ק כ"ד) וז"ל וצ"ע דליטור משום מירוח עצמו (כלומר ולא

(א) ולענין אם מותר לנחנח מנעלים צמח"מ, לא תליא כלל אם חשיב ממחק או לא, דאף אם היו מלאכה י"ל דמותר לנחנח צמח"מ, כיון דהוי גורף המועד ומעשה הדיוט, ולעומת זה יש לאסרו אפילו אם אינו מלאכה כלל, כמו דאסרו חכ"ל כיבוס וגיטול צמח"מ (אף דהוי גורף דחשיב כאוכל נפש כמ"ס הריטב"א מ"ק י"ד ע"א), משום כדי שלא יכנס לרגל מנוול, כמו כן אפשר לומר דהשחרת מנעלים ונחנח מנעלים נכלל בחקנה זו, ועי' שו"ת יג"ל יעקב (או"ח סי' כ"ה) ושו"ת לבושי מרדכי (או"ח תלימאי סי' ו') ובשנילי דוד (סי' תקל"ד אות א').

משום אשוויי גומות) שייך אלא כשכוונתו חבירו, אבל הכא רוצו ע"כ. ופשוט דאין כו מדבק דבר על גבי ח דבוראי אם ישפשף להשוותו שתהיה חלק מדבקו לחבית. אלא שישאר בעין אותו פעולה למורחתו ולהש לאפוקי אם כל כוונתו נשאר בעין, דבזה ל שלא נשאר בו **שעוה שנותנים לת** **ולפי זה פשוט לד** שנותנים תוך ז כדי למנוע ביאת מיו השעוה באוזן צריך מדת אזנו, דודאי א ואסור לה **ונחזור לדברי המג** מירוח, הנה כתב על זה, וז"ל ד דהוי מירוח ע"כ. וז" רוק דורסו לפי ו ולאשוויי גומא, דאף הוא, כי לא מכוין להאלי' רבה דכוונת היינו ממרח תולדות השלחן (סי' קמ"ז דף מוכרח לומר כן בכו דגם כוונתם כדמשנ איסור אשוויי גומו "ממרח הוא" היינו ו נמצא דעל י

ובאמת גם מסביר צדקו דברי המג"א, דהאיך שייך לומר מירוח בדבר שנבלע בקרקע או בגופו, כיון שאין כוונתו כלל להחליק את הרוק או המשיחה, ואין לומר דהמירוח היינו מה שמחליק את פני הקרקע עצמה, בזה שמשפשף ומסלק את הרוק מעל גבה, דהא כבר ביארנו לעיל (אות ד') דזה לא שייך אלא בדבר שהיה כגוף א' כמו שערות שעל גבי העור, או דבר הנדבק היטיב בחוזק על פניה, אבל במה שמסלק הרוק מעל גבי קרקע שהיה דבר נפרד לגמרי לכאורה ודאי אין עליו שם ממחק כשיטת מג"א, וסברת האלי רבה צ"ב. L

משוחות סמי רפואה שבזמנינו על המכה

ועל פי זה כתב בספר דעת תורה (סי' שכ"ח סעיף כ"ו) לענין למשוח ולשפשף משיחה עבה על גבי מכה עד שנימוח ונבלע בבשר, וכן הוא כהיום דובם של סמי הרפואה הנמשחין על גבי המכה, דעיקר תכליתם שיבלעו בתוך המכה, [לבד מאותו משיחה הנקרא סילוועדין, שנותנים על גבי הרטיה או המשיחה לצורך מכות אש, שתכליתה שישאר בעין להגן על גבי מקום המכה]. משיחתן על המכה תליא במחלוקת המג"א והאלי רבה, ולפי דעת המג"א אין בה משום ממרח, כיון דכוונתו שיבלע במכה ולא שישאר המשיחה על בשרו.

ומידו אף לשיטת המג"א דלא שייך בהו מירוח, מ"מ ודאי דלא שרי למשוח סמי רפואות אלא דוקא באופן דהוי חולי כל הגוף, או סכנת אבר, דאי לאו הכי אכתי איכא איסור משום גזירת שחיקת סממנים, כמבואר בס"י שכ"ז וסי' שכ"ח בכל עניני רפואה שאסרוהו חז"ל גזירה משום שחיקת סממנים. אולם אם מושח ע"י שינוי כגון כלאחר יד אז מותר גם במצטער הרבה כמבואר בשו"ע (סי' 27)

משום אשווי גומות), ויש לומר דממרח לא שייך אלא כשכוונתו שיתמרח דבר על גבי חברו, אבל הכא רוצה שיבלע [הרוק] בקרקע ע"כ. ופשוט דאין כוונת המג"א דדוקא באם מדבק דבר על גבי חברו חייב משום ממרח, דבודאי אם ישפשף חתיכת שעוה וכדומה להשוותו שתהיה חלקה, הוי מירוח אף שאינו מדבקו לחבית. אלא עיקר כוונתו דבעינן שישאר בעין אותו דבר שמתמרח, ועושה פעולה למורחו ולהשוותו זהו תולדה דממחק, לאפוקי אם כל כוונתו שיבלע בקרקע ואינו נשאר בעין, דבזה ליכא משום ממרח, כיון שלא נשאר בעין אחר המירוח. L

שעוה שנותנים לתוך האוזן למנוע ביאת מים

ולפי זה פשוט לדינא במה שמצוי כהיום שנותנים תוך האוזן חתיכת חומר שעוה כדי למנוע ביאת מים באוזן, וקודם שנותנים השעוה באוזן צריך להשוותו ולייפותו כפי מדת אזנו, דודאי אית ביה מלאכת ממרח, ואסור להשוותו בשבת.

ונחזור לדברי המג"א דבדבר שנבלע לא שייך מירוח, הנה האלי רבה (שם ס"ק ל"ה) כתב על זה, וז"ל וצ"ע דברש"י ור"ן קאמר דהוי מירוח ע"כ. וז"ל רש"י (שם קכ"א ע"ג ד"ה רוק) רוק דורסו לפי תומו, שאין מתכוין למרח ולאשווי גומא, דאף על גב דממילא ממרח הוא, כי לא מתכוין שרי ע"כ. ומשמע ליה להאלי רבה דכוונת רש"י באומרו ממרח הוא, היינו ממרח תולדה דממחק. אבל בקצות השלחן (סי' קמ"ו דף ק"מ, נמוסגר) כתב דאינו מוכרח לומר כן בכוונת רש"י והר"ן, דאפשר דגם כוונתם כדמשמע כשאר פוסקים משום איסור אשווי גומות, ומה שכתב דממילא "ממרח הוא" היינו דממרח הרוק לכאן ולכאן, ונמצא דעל ידי זה ישוה גומות.

או חלקי העור היינו שמשוה עליהן, ומשתמש על הרטיה דעל על המכה.

וה וכו' וכיוצא ברחים, מבואר שהיתה נקובה לא מרח ע"כ. ור"ל פני הכלי סביב שו"ע (סי' ש"ד) דבשומן עב, דה משום דאין ה וכו', ועי' ה אות ו'.

ש"ס ס"ק כ"ג) ה התוספת שבת הם דבכל דבר קיי"ל הממרח בר היא נעשית, יח בבצק ובכל שמחליקו ע"ש.

במקומו

(א) לא ישפשף קרקע משום דרסו לפי תומו (ס"ק כ"ד) וז"ל (כלומר ולא

ה"ל דמות לנחמה כמו דאסרו חז"ל משום כדי שלא יכנס קב (אותו סי' כ"ה)

שכ"ח סעיף ל"ג) לענין גונח, ובשו"ע התניא (סעיף י"ט) דכל מלאכה מותר בשינוי במצטרע הרבה עיי"ש.

ל

דיבוק אי הוי ממרח

ז כתב המג"א (סי' תקי"ד ס"ק ו') וז"ל אסור לחמם גר שעה לדבקו במנורה, משום דהוי ממרח וכו' וכתוב בס' הזכרונות דאסור ליגע בשעה שמא ימרח (כנסת הגדולה סי' ש"ד), ולי נראה דכשמדבקו במנורה לא הוי מירוח, דממרח תולדה דממחק, ואם אינו משפשפו לא הוי מירוח, אלא דאסור לידבק [הגר שעה להמנורה] גזירה שמא ימרח [ר"ל ישפשפנו] וכדאיתא במתני' (שנח קמ"ו ע"א) אבל מותר לטלטל [וליגע בשעה] דלא גזרינן שמא ימרח [בכהאי גוונא] עכ"ל. ומבואר דהמג"א חולק על דברי הס' הזכרונות שאוסר לטלטל גר שעה, וכתב דמותר לטלטלו.

וכן חולק נמי על מה שכתב הכנסת הגדולה דדיבוק הגר להמנורה הוי ממרח, וס"ל דהוי רק גזירה שמא ימרח. ונראה דודאי אם מחמם גר שעה ובעת שמדביקו להמנורה מדביקו בחוזק כדי להשוות שולי הגר שידבק היטב למקום הנחתו, זה עצמו חשיב כמו שפשוף, ויש בה משום מירוח. ומחלוקת המג"א והכנסת הגדולה היא באופן דשולי הגר חלקה, ורק מדביקו להמנורה להעמידו שם, דשיטת כנסת הגדולה דבזה נמי איכא משום מירוח, דדיבוק עצמו חשיב מירוח, ועל זה חולק המג"א וס"ל דאין בזה אלא משום גזירה שמא ישפשף, והשפשוף והחלקה היא המירוח.

ולכאורה יש לעיין בדעת המג"א ממאי דאיתא בשו"ע (סי' ש"ד ס"א) בסותם נקב החבית בשעה, דמשמע שם דאסור ליתן שעה בפי הנקב אף בלא דיבוק כלל,

דחיישינן שמא ימרח, ולדעת המג"א הרי לא גזרינן אלא אם מדבק ולא בנגיעה או בהנחה בעלמא. וכבר העיר בזה בתהלה לדוד (סי' שכ"ח ס"ק מ"ה) והעלה לחלק, דודאי אם יש לו צורך במירוח כגון שרוצה לסתום נקב חבית בשעה, אף בהנחה בעלמא אסרו חז"ל שמא ימרח, אבל באין לו צורך שימרח כמו בהנחת הגר במנורה, בזה לא גזרו בו שמא ימרח אלא כשמדביק הגר, דאז שכיח דישפשף בהגר כדי להדביקו ויעמוד שם כראוי אבל בהנחה בעלמא לא גזרו.

ועי' בטו"ו (סי' ש"ח סק"י) דמדבריו משמע דאם מדבק בצק בחוזק לכיטוי הכלי אזי יש בו איסור מירוח, דדיבוק עצמו הוה מירוח, וכן כתבו הפמ"ג (מ"ז ע"ב) והמחצית השקל (ע"ב ס"ק כ"ג) בשיטת הטו"ו, וא"כ חזינן דס"ל להטו"ו כשיטת ספר הזכרונות הנ"ל, דדיבוק עצמו הוי מירוח. מיהו אפשר דהתם כיון שצריך לדבקו בחוזק כדי שלא יתקרר הקדירה, צריך שישפשף וימחק היטיב כדי שידבק אל הקדירה, ובזה אף להמג"א הוי ממחק.

מירוח באוכלין

ח כתב במרדכי (ע"ב פ' כלל גדול סי' ע"ב) אהא דאמרינן בגמרא (ע"ב ע"ה ע"ב) רבא אמר אין עיבוד באוכלין מכאן אומר העולם וכו' [מאכל] של תפוחים מותר להחליקם, ואין בהם משום ממחק, שאין עיבוד באוכלין, [כלומר דכמו שאין עיבוד באוכלין, כמו כן לענין מלאכת ממחק, דשניהם היה במשכן בעור תחש, ולא באוכלין] אבל מ"מ אין זו ראייה דנוכל לומר וכו' דמדרבנן יש עיבוד מדקאמר לקמן (ק"ט ע"ב) אין עושין הילמי [מי מלח, דמיחזי כמעבד] וכו' מ"מ יש להתיר [ממרח באוכלין] משום דנאכלות כמו שהן בלא חליקה והמחמיר תבא עליו ברכה עכת"ד.

והרמ"א (סי' לדי דבריו דמדבריו לאכלו בלא נדיש עיבוד ב אבל מותר לנ הריקן, והוא ומשמע דבכה גם כן ליכא. להגיה נפמ"ג) כדי שיבלע המירוח לא ע"ש, ונראה המג"א דעיקר המתמרח בעי דדוקא אם עו היה עושה נ משום ממרח, להחמיר עכ"ל כוונתו במה אלא שרוצה או למרחו בממרח שעו וא"כ ודאי דב בזה משום מו

זבזה מיושב כה"ל ד פסיק רישא ז (סי' ש"ד ס"ק כוונת המג"א גוונא, שאינו אלא כוונת מ

ולפי זה נרא בלא